

คู่มือ ส่งเสริมการเรียนรู้ วิชาชีพครูสู่สามัญรุ่นใหญ่

มัทคุเทศก์

สำนักการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือ
ส่งเสริมการเรียนรู้
วิชาชีพครูและครูผู้สอน
มัธยมศึกษา

สำนักงานการศึกษา
สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ
กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ มัคคุเทศก์

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2564

จำนวนพิมพ์ 350 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการลูกเสือ

สำนักการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน

พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์อักษรไทย (น.ส.พ. ฟ้าเมืองไทย)

เลขที่ 85, 87, 89, 91 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 40

ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด

กรุงเทพมหานคร 10700

โทร. 0-2424-4557, 0-2424-0694 โทรสาร 0-2433-2858

นายไพสิฐ ปวิณวิวัฒน์ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำนำ

ตามพระราชบัญญัติลูกเสือ พ.ศ. 2551 มาตรา 9 กำหนดไว้ว่า กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนงานของคณะลูกเสือแห่งชาติ เพื่อให้บรรลូវัตถุประสงค์ของคณะลูกเสือแห่งชาติในการพัฒนาทั้งทางกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ และช่วยสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสามัคคีและมีความเจริญก้าวหน้า เพื่อความสงบสุขและความมั่นคงของประเทศชาติ ตามแนวทางให้มินิสัยในการสังเกต จดจำ เชื้อฟัง และฟังตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีระเบียบวินัยและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักบำเพ็ญตนเพื่อสาธารณประโยชน์ ฝึกฝนให้ทำกิจการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และรู้จักรักษาและส่งเสริมจารีตประเพณี วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศชาติ

ในการนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน จัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยทุกคนให้มีคุณภาพ มีความรู้ ทักษะที่จำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิตในสังคม และได้กำหนดกิจกรรมลูกเสือไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสมสอดคล้องกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน

สำนักงานการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน สำนักงานปลัด
กระทรวงศึกษาธิการ เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนด้วยกระบวนการ
ลูกเสือผ่านกระบวนการฝึกอบรมลูกเสือเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มี
คุณลักษณะที่ดีตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงได้นำหลักสูตรวิชาพิเศษลูกเสือสามัญ
รุ่นใหญ่ ตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชา
พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2528 มาเป็นแนวทางในการจัดทำ
คู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เพื่อให้ผู้บังคับบัญชา
ลูกเสือในสถานศึกษาได้มีความรู้ ความเข้าใจ และแนวทางการดำเนินการสอบ
วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในสถานศึกษา
อย่างแท้จริง

สำนักงานการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน สำนักงานปลัด
กระทรวงศึกษาธิการ ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดทำคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชา
พิเศษลูกเสือทุกท่านที่ได้ร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล เนื้อหา และดำเนินการ
จัดทำคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือ ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี
และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
จะเป็นประโยชน์แก่ผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ลูกเสือ และผู้ที่สนใจทุกท่าน ในการ
ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และใช้เป็นเครื่องมือหรือทางเลือกในการสอบวิชาพิเศษ
ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้มี
คุณธรรม จริยธรรม และเป็นพลเมืองดี สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่าง
มีความสุข

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการลูกเสือ
สำนักงานการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
คำนำ	
คำชี้แจง	
จุดมุ่งหมาย	
หลักสูตรวิชาพิเศษ มัคคุเทศก์	1
วัตถุประสงค์รายวิชา	3
เนื้อหาวิชา	4
- ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมัคคุเทศก์	4
- การสื่อสารของมัคคุเทศก์	12
- กระบวนการค้นหาเรื่องราวเรื่องเล่าของท้องถิ่นและการจัดลำดับ	22
ความสำคัญของเนื้อหา	
- ความรู้พื้นฐานของพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง	26
- การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	58
- ทรัพยากรการท่องเที่ยว	76
- ภูมิปัญญาท้องถิ่น	81
ตัวอย่างข้อสอบ	88
- ภาคทฤษฎี	89
- ภาคปฏิบัติ	94
บรรณานุกรม	97

สารบัญ (ต่อ)

เนื้อหา	หน้า
ภาคผนวก	101
- ขั้นตอนการดำเนินการสอบวิชาพิเศษ	103
- การขออนุมัติ	113
- การประดับเครื่องหมาย	118
- คำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 1240/2563 ลงวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2563	125
- คำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ที่ 1347/2563 ลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2563	127

คำชี้แจง

1. คู่มือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้บังคับบัญชาลูกเสือใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการสอบและขออนุมัติระดับเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ วิชามัคคุเทศก์ ตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตร และวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2528
2. ผู้บังคับบัญชาลูกเสือมีหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของลูกเสือ
3. ผู้บังคับบัญชาลูกเสือสามารถปรับเปลี่ยนแบบทดสอบ และเกณฑ์การประเมินผลได้ตามบริบทและความเหมาะสม

จุดมุ่งหมาย

จุดมุ่งหมายในการฝึกอบรมลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ นอกจากพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ศีลธรรม และสังคมแล้ว ยังพัฒนาทัศนคติที่ดีในการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการพัฒนาทักษะทางลูกเสือในขั้นสูงขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ยังจัดให้มีวิชาพิเศษเพื่อให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่มีความถนัดและความสนใจได้เลือกที่จะสมัครสอบวิชาพิเศษ ตามข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2528 โดยผู้ให้กำเนิดลูกเสือโลก บี - พิม่วงหวังที่จะให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้นำความรู้ และทักษะขั้นสูงจากวิชาพิเศษไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน และอาจนำไปประกอบเป็นอาชีพในอนาคตต่อไป

หลักสูตรวิชาพิเศษ มัคคุเทศก์

1. สอบได้ตามหลักสูตรมัคคุเทศก์ของลูกเสือสามัญ
2. ได้สำรวจพื้นที่อย่างละเอียดจากจุดที่กำหนดให้มีรัศมีไกลไม่น้อยกว่า 3 กิโลเมตร โดยบันทึกไว้ในสมุดปฐมของการเดินทางสำรวจเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ เพียง 2 หัวข้อ คือ
 - 2.1 เดินทางตามทางเท้า ทางม้า ทางเกวียน หรือทางน้ำ ดังที่แสดงในแผนที่เก่าและแผนที่ปัจจุบัน กับทำรายงานเกี่ยวกับสภาพและลักษณะของเส้นทางในปัจจุบัน
 - 2.2 ทำรายงานละเอียดเกี่ยวกับการเกษตรกรรมและการอุตสาหกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนการใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์
 - 2.3 ทำรายงานละเอียดเกี่ยวกับประวัติของท้องถิ่น โดยเน้นเรื่องโบราณวัตถุ หรือสถานที่ที่น่าสนใจเป็นพิเศษ รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้น
 - 2.4 ทำรายงานละเอียดเกี่ยวกับพื้นดิน ต้นไม้ ไม้พุ่ม ไม้ดอก นก และสัตว์ที่พบในบริเวณนั้น

2.5 ทำรายงานละเอียดเกี่ยวกับแม่น้ำลำคลองที่ใช้ในการเดินเรือ เป็นระยะทางไม่น้อยกว่า 8 กิโลเมตร โดยบรรยายถึงน้ำขึ้น น้ำลง ร่องน้ำ บริเวณ น้ำตื้นหรือสันดอน ขนบธรรมเนียมประเพณีการเดินเรือของท้องถิ่นและกฎจราจร ทางน้ำ รวมทั้งระเบียบที่ลูกเสือพึงปฏิบัติในการสัญจรทางน้ำ

ในรายงานให้บอกรายละเอียดเกี่ยวกับทำเลที่เหมาะสมในการตั้งค่าย พักแรม 2 แห่ง ซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณที่จอดเรือด้วย

วัตถุประสงค์รายวิชา

1. เข้าใจความหมายและความสำคัญของมัคคุเทศก์
2. บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเองได้
3. จัดทำรายละเอียดเส้นทางท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเองและหรือพื้นที่ใกล้เคียงได้
4. แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองและปฏิบัติตนเป็นมัคคุเทศก์ได้

เนื้อหาวิชา

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมัคคุเทศก์

1. ความหมายของมัคคุเทศก์

คำว่า “มัคคุเทศก์” มีผู้ให้คำจำกัดความไว้มากมาย โดยทั่วไปให้คำจำกัดความไว้ 2 ลักษณะ คือ ความหมายตามนิยามศัพท์ กับความหมายตามกฎหมาย ความหมายของคำว่ามัคคุเทศก์ ตามศัพท์ในราชบัณฑิตยสถาน (2525 : 626) ให้ความหมายคำว่ามัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้นำทาง ผู้ชี้ทาง ผู้บอกทาง ความหมายตามนิยามศัพท์ของคำว่ามัคคุเทศก์ในเชิงภาษา มัคคุเทศก์ มีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี ว่า มคฺค + อุทฺเทสฺก แปลว่า ผู้นำทาง ผู้อธิบายทาง (มคฺค = ทาง อุทฺเทสฺก = ผู้นำ ผู้อธิบาย) และตามความหมายที่คนทั่วไปส่วนใหญ่เข้าใจ มัคคุเทศก์ จะหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่นำผู้อื่นไปยังสถานที่ต่าง ๆ และให้คำอธิบายแนะนำเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ ส่วนความหมายของคำว่ามัคคุเทศก์ในเชิงตามกฎหมาย ตามความในพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 มาตราที่ 4 ได้กล่าวไว้ว่ามัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ให้บริการเป็นปกติธุระในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ โดยให้บริการเกี่ยวกับคำแนะนำและความรู้ด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

ดังนั้น โดยสรุปคำว่ามัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา การเมือง และสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงต้องมีความรอบรู้ ที่ถูกต้องในเรื่องราวต่าง ๆ ในทุกด้าน

2. ความสำคัญของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์หรือไกด์มีความสำคัญต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และจากประวัติศาสตร์ที่ได้มีการศึกษาค้นคว้าก็อาจกล่าวได้ว่า “มัคคุเทศก์” เป็นอาชีพหนึ่งที่น่าสนใจที่สุดในบรรดาอาชีพต่าง ๆ ของโลก เพราะมนุษย์เริ่มมีการท่องเที่ยวหรือการเดินทางมาเป็นเวลาช้านาน สมัยแรกเริ่มมีผู้กล่าวถึงมัคคุเทศก์ในการเป็นผู้นำเที่ยวหรือผู้นำทาง ได้แก่ “ผู้เบิกทาง” (Pathfinders)

มัคคุเทศก์นับว่าเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติในหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความสำคัญที่มีต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี นักท่องเที่ยว เป็นผู้ชี้แนะอธิบายสิ่งต่าง ๆ สร้างความเข้าใจอันดีให้เกิดขึ้นระหว่างนักท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ตอบคำถามทุกอย่างที่นักท่องเที่ยวสงสัยอยากรู้ ตลอดจนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเดินทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบายอุ่นใจ และป้องกันดูแลแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ลุล่วงด้วยดี

มัคคุเทศก์เป็นเหมือนทูตทางวัฒนธรรมของประเทศ ทำหน้าที่เป็นผู้นำชมแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ศาสนา การเมือง และสถาบันพระมหากษัตริย์ ดังนั้น อาชีพมัคคุเทศก์จึงต้องมีความรอบรู้ที่ถูกต้องในเรื่องราวต่าง ๆ ในทุกด้าน

3. บทบาทของมัคคุเทศก์

ในการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์นั้น จะต้องมีการแสดงออกได้ในหลายบทบาทที่สำคัญ ได้แก่ บทบาทครู บทบาทนักจิตวิทยา บทบาทนักแสดง บทบาทนักการทูต มีรายละเอียด ดังนี้

1) บทบาทครูหรือนักวิชาการ (Teacher Impersonate)

เพราะต้องทำหน้าที่อธิบายเรื่องราวความเป็นมาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ภูมิประเทศ ตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสนใจและควรทราบ พร้อมทั้งสามารถตอบคำถามจากนักท่องเที่ยวได้ มัคคุเทศก์จึงต้องมีความรู้ในเนื้อหาที่หลากหลาย และต้องมีวิธีถ่ายทอดแบบเข้าใจง่าย และมีประสิทธิภาพ แต่มัคคุเทศก์ไม่ใช่ครูจริง ๆ จึงต้องพึงระวังในการใช้คำพูดด้วย

2) บทบาทนักจิตวิทยา (Psychologist Impersonate)

มัคคุเทศก์ต้องรู้จักการใช้จิตวิทยาในการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ว่าต้องการหรือให้ความสนใจในเรื่องใด ซึ่งความต้องการจะมีความแตกต่างกันไปตามวัย ฐานะ พื้นฐานความรู้ เพศ อาชีพ ฯลฯ ของนักท่องเที่ยวแต่ละคน บางกลุ่มอาจไม่สนใจประวัติศาสตร์หรือข้อมูลที่เป็นวิชาการมากนัก แต่สนใจเรื่องที่สนุกสนานและสร้างความบันเทิง แต่บางกลุ่มก็อาจจะต้องการความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง แต่ไม่ชอบความสนุกหรือเสียงดังอีกที ดังนั้น มัคคุเทศก์จะต้องค้นหาความลงตัวของแต่ละคนให้เจอโดยใช้เทคนิคทางจิตวิทยานั้นคือการพูด โดยที่ควรต้องรู้ว่าคนฟังสนใจฟังเรื่องอะไร หรือควรพูดอย่างไรให้น่าสนใจ นักท่องเที่ยวแต่ละคนมีความสนใจที่แตกต่างกัน มัคคุเทศก์จึงควรที่จะสังเกตการตอบสนองการฟังและปรับการพูดให้เหมาะสมน่าสนใจตลอดเวลา

3) บทบาทนักแสดง (Actor Impersonate)

มักคุเทศก์จำเป็นต้องแสดงบทบาทนักแสดงในบางครั้ง เพื่อสร้างบรรยากาศในการนำเที่ยว ให้มีความสนุกสนาน มีเสียงหัวเราะ และมีชีวิตชีวา

4) บทบาทนักการทูต (Diplomat Impersonate)

มักคุเทศก์เปรียบเหมือนผู้สื่อสารที่ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศหรือท้องถิ่นของตนเองให้นักท่องเที่ยวได้ฟัง ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ชื่อเสียง และเสนอภาพลักษณ์ที่ดี แต่สิ่งที่มีมักคุเทศก์ไม่ควรพูดหรือกล่าวถึง คือ เรื่องชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

5) บทบาทของผู้นำ (Leader Impersonate)

มีความสามารถในการนำและควบคุมกลุ่มนักท่องเที่ยวให้เดินทางและท่องเที่ยวเป็นไปตามรายการนำเที่ยว

6) บทบาทของนักอนุรักษ์ (Conservationist Impersonate)

มีความรับผิดชอบและเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และสามารถทำให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ได้

7) บทบาทของผู้ประสานงาน (Collaborator Impersonate)

มีหน้าที่สร้างความเข้าใจในวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม โดยสามารถประสานความรู้สึกรักของนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการให้มีความเข้าใจที่ดีต่อกัน

8) บทบาทของเจ้าบ้าน (Host Impersonate)

ให้การต้อนรับ เอาใจใส่นักท่องเที่ยว พยายามสร้างความสนุกสนาน และเป็นกันเองกับนักท่องเที่ยว รู้ปัญหา ความต้องการ และเต็มใจให้คำแนะนำอย่างเต็มที่

9) บทบาทของนักสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว (Communicators Impersonate)

เล่าเรื่องราวต่าง ๆ อย่างถูกต้องและมีทักษะ แพล รวมถึง
สื่อสารให้ถูกต้อง

4. คุณสมบัติการเป็นมัคคุเทศก์

- 1) มีใจรักการให้บริการ
- 2) มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว
- 3) มีจรรยาบรรณ และศรัทธาต่ออาชีพ
- 4) มีความจริงใจต่อนักท่องเที่ยว และมีความเชื่อมั่นในตัวเอง
- 5) รู้จักขนบธรรมเนียม ประเพณีแต่ละท้องถิ่น
- 6) มีไหวพริบดี สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็นอย่างดี
- 7) มีศิลปะในการพูด และการบริการ
- 8) มีมนุษยสัมพันธ์ดี เข้มแข็ง สุขภาพ อ่อนโยน
- 9) มีความรู้เรื่องภาษาต่างประเทศเป็นอย่างดี

5. บทบาทหน้าที่ของมัคคุเทศก์

- 1) นำเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ
- 2) มัคคุเทศก์เป็นผู้เผยแพร่ภาพพจน์
- 3) เป็นตัวกลางในการประสานงานกับภาครัฐ เอกชน และท้องถิ่น
- 4) มีส่วนร่วมในการเพิ่มรายได้ให้แก่ท้องถิ่น
- 5) ดูแลให้การบริการนักท่องเที่ยว

- 6) อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตลอดรายการนำเที่ยว
- 7) นำเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ
- 8) บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ
- 9) ดูแลเรื่องอาหาร ความปลอดภัย สร้างความบันเทิง และความสุขให้แก่นักท่องเที่ยว

6. มารยาทและการวางตัวของมัคคุเทศก์

- 1) มัคคุเทศก์ต้องผสมผสานระหว่างมารยาทไทย และควรเน้นการแสดงออกถึงเอกลักษณ์ไทยให้เกิดความประทับใจ
- 2) พุดจาสุภาพ น้ำเสียง และไม่ใช้คำหยาบ
- 3) ไม่พุดคุยเรื่องส่วนตัวให้นักท่องเที่ยวฟัง เพื่อขอความเห็นอกเห็นใจ
- 4) ให้ปฏิบัติในการพูดกับนักท่องเที่ยวทั้งกลุ่มอย่างเท่าเทียม
- 5) ปฏิบัติตนให้นักท่องเที่ยวเกิดความไว้วางใจ น่าเชื่อถือ
- 6) ไม่แสดงความสนิทสนมกับนักท่องเที่ยวจนเกินสมควร โดยเฉพาะในด้านชู้สาว

7. มารยาทและการวางตัวของมัคคุเทศก์

ข้อควรกระทำ

- 1) รักษาความสะอาด และสุขนิสัยส่วนตัว
- 2) แต่งกายสุภาพเรียบร้อย
- 3) มีกิริยา มารยาท สุภาพนุ่มนวล

- 4) แสดงความเอาใจใส่ ต่อนักท่องเที่ยวทุกคนในกลุ่ม
- 5) ยิ้มแย้มแจ่มใสขณะปฏิบัติงาน
- 6) ตรงต่อเวลาในทุกกรณี

ข้อไม่ควรกระทำ

1. ไม่ทะเลาะกับนักท่องเที่ยวทุกกรณี
2. เลือกลงเล่นนักท่องเที่ยว เฉพาะกลุ่มที่เราชอบ
3. เอาเรื่องส่วนตัวเล่าให้นักท่องเที่ยวฟัง
4. หวังผลประโยชน์จากร้านค้าที่นำนักท่องเที่ยวไปซื้อจน

นักท่องเที่ยวเสียผลประโยชน์

8. เทคนิคการพากย์ทัวร์

- 1) ศึกษาข้อมูลในโปรแกรมท่องเที่ยวที่ได้รับมอบหมาย
- 2) ต้องรู้และเข้าใจ ข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว
- 3) ใช้ภาษาง่าย ๆ ในการพูดบรรยาย เป็นธรรมชาติ
- 4) เสียงดังฟังชัด น้ำเสียงน่าฟัง สุภาพ ไม่หยาบคาย
- 5) ลักษณะท่ายืนพากย์ทัวร์ ตามสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ

9. จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์มีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว เพราะเป็นผู้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวอย่างใกล้ชิด และเป็นตัวแทนของประเทศ เปรียบเสมือนทูตวัฒนธรรม เพื่อธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรี เกียรติคุณ และภาพพจน์ของผู้ประกอบอาชีพเดียวกัน ตลอดจนชื่อเสียงของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณวิชาชีพมัคคุเทศก์ ดังนี้

- 1) เทิดทูนชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 2) เลื่อมใสการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 3) ยึดมั่นในศาสนาที่ตนนับถือไม่ลบหลู่ดูหมิ่นศาสนาอื่น
- 4) มีความรับผิดชอบและตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

อุทิศเวลาของตน โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ และไม่ละทิ้งหน้าที่

- 5) รักษาชื่อเสียงของตน โดยการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

- 6) พึ่งมีทัศนคติ พัฒนาตนเองให้มีคุณภาพ คุณวุฒิ คุณธรรม และทักษะในการปฏิบัติงาน

- 7) พึ่งเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้ยั่งยืน ทั้งทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และศิลปวัฒนธรรม

- 8) ถือปฏิบัติตามคำสั่ง กฎ ระเบียบแบบแผนของสถานที่ท่องเที่ยวทุกแห่ง ตลอดจนกฎระเบียบของทางราชการ

10. มารยาทและจรรยาบรรณของมัคคุเทศก์

- 1) แต่งกายเหมาะสมตรงต่อเวลา
- 2) มีกิริยา มารยาทสุภาพ
- 3) มีความซื่อสัตย์สุจริต
- 4) มีบุคลิกภาพดี สุขภาพร่างกายแข็งแรง
- 5) มีความเป็นผู้นำ
- 6) เอาใจใส่ ไม่ทะเลาะกับนักท่องเที่ยว

การสื่อสารของมัคคุเทศก์

1. ความสำคัญของการสื่อสาร

การสื่อสารมีความสำคัญ ดังนี้

1.1 การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ไม่มีใครที่จะดำรงชีวิตได้โดยปราศจากการสื่อสาร ทุกสาขาอาชีพก็ต้องใช้การสื่อสารในการปฏิบัติงาน การทำธุรกิจต่าง ๆ โดยเฉพาะสังคมมนุษย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา พัฒนาการทางสังคม จึงดำเนินไปพร้อมกับพัฒนาการทางการสื่อสาร

1.2 การสื่อสารก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างคนในสังคม ช่วยสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณี สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรือง วิถีชีวิตของผู้คน ช่วยธำรงสังคมให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

1.3 การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทั้งตัวบุคคลและสังคม การพัฒนาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ฯลฯ รวมทั้งศาสตร์ในการสื่อสาร จำเป็นต้องพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์และพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ

2. วัตถุประสงค์ของการสื่อสาร

- 2.1 เพื่อแจ้งให้ทราบ (Inform)
- 2.2 เพื่อสอนหรือให้การศึกษา (Teach or Education)
- 2.3 เพื่อสร้างความพอใจหรือให้ความบันเทิง (Please of Entertain)
- 2.4 เพื่อเสนอหรือชักจูงใจ (Propose or Persuade)
- 2.5 เพื่อเรียนรู้ (Learn)
- 2.6 เพื่อกระทำหรือตัดสินใจ (Dispose or Decide)

3. องค์ประกอบของการสื่อสาร (S-M-C-R)

3.1 **ผู้ส่งสาร (Sender or Source)** หมายถึง แหล่ง หรือผู้ที่นำข่าวสาร เรื่องราว แนวคิด องค์ความรู้ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อส่งไปยังผู้รับ โดยการใช้เครื่องมืออย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ภาษา โทรศัพท์ ฯลฯ

3.2 **สาร (Message)** หมายถึง เนื้อหา หรือเรื่องราวที่ถูกส่งออกมา เช่น ความรู้ ความคิด ข่าวสาร ข้อเขียน ฯลฯ เพื่อให้ผู้รับรับข้อมูลเหล่านั้น

3.3 **สื่อหรือช่องทางในการนำสาร (Channel or Media)** หมายถึง ตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอดแนวคิด เรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้ส่งต้องการส่งไปให้ถึงผู้รับ สื่อส่วนมากที่ใช้กันมากที่สุด คือ ภาษาพูดที่ใช้เสียงเป็นตัวสื่อ หรือเวลาเขียนและอ่านหนังสือสื่อที่ใช้ก็คือภาษาเขียนหรือถ้าสื่อสารกับคนใบ้สื่อที่ใช้คือภาษามือ นอกจากนี้ยังมีสื่อที่เป็นอุปกรณ์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ รูปภาพ เพื่อเป็นสื่อหรือช่องทาง ในการสื่อความหมายได้

3.4 **ผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมาย (Receiver or Target Audience)** หมายถึง ผู้รับเรื่องราวจากผู้ส่ง โดยผู้รับอาจเป็นบุคคล กลุ่มคน

4. หลักการสื่อสาร (7C's model for communication)

C1 - Complete มีความสมบูรณ์ครบถ้วน

การสื่อสารที่ดี สารที่ส่งควรมีความครบถ้วนสมบูรณ์เสียก่อน ที่จะส่งออกไปยังผู้รับสาร เพื่อให้เข้าใจจุดมุ่งหมายของการสื่อสารตรงกัน การสื่อสารที่สมบูรณ์จะช่วยให้ :

- ช่วยให้ทุกคนเห็นเป้าหมายและทิศทางการเติบโตในทางเดียวกัน
- ประหยัดค่าใช้จ่าย เนื่องจากไม่มีข้อมูลที่สำคัญขาดหาย และไม่มีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมในการถ่ายทอดข้อความพิเศษหากการสื่อสารเสร็จสมบูรณ์
- การสื่อสารที่สมบูรณ์จะให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ของผู้รับสาร
- การสื่อสารที่สมบูรณ์จะช่วยให้การตัดสินใจได้ดีขึ้นโดยผู้รับสาร/ผู้อ่าน/ผู้รับข้อความตามที่ได้รับข้อมูลที่ต้องการและสำคัญทั้งหมด

C2 - Conciseness กระชับ

การสื่อสารที่ดีไม่จำเป็นจะต้องเขียนหรือพูดยาว ๆ หรือต้องปริมาณมาก ๆ แต่การสื่อสารที่ดีควรพูดหรือเขียนให้มีความสั้นกระชับ ลักษณะของการสื่อสารให้กระชับ เน้นเนื้อหาและข้อความที่สำคัญ เป็นหลัก หลีกเลี่ยงการใช้คำที่มากเกินไปโดยไม่มีความจำเป็น ข้อความที่กระชับไม่ซ้ำซ้อนกันจะช่วยให้ประหยัดเวลาและประหยัดค่าใช้จ่าย รวมทั้งดึงดูดผู้รับสารได้มากขึ้น ไม่ยืดเยื้อน่าเบื่อ

C3 - Consideration พินิจพิเคราะห์/เห็นอกเห็นใจผู้อื่น

การสื่อสารที่ดี ต้องพิจารณาถึงมุมมองของผู้รับสารในด้านความคิด ความเชื่อ ระดับการศึกษา พยายามทำความเข้าใจผู้รับสาร ความต้องการ อารมณ์ และปัญหาของเขา แล้วปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้เหมาะสมกับผู้รับสาร ซึ่งจะทำให้เกิดอารมณ์และปฏิกิริยาเชิงบวกกลับมา

C4 - Clarity ชัดเจน

การสื่อสารไม่ว่าจะด้วยการพูด การเขียน จะต้องเป็นการสื่อสารที่มีความชัดเจน เรียบง่าย เมื่อสื่อสารออกไปแล้ว ผู้รับสารต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจน เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ความชัดเจนในการสื่อสาร ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น ความชัดเจนและความคิดที่สมบูรณ์จะช่วยเพิ่มความหมายของข้อความให้มีความเหมาะสม และเห็นเป็นรูปธรรม

C5 - Concrete เป็นรูปธรรม

การสื่อสารแบบชัดเจนและเป็นรูปธรรมด้วยข้อความ ประกอบด้วยข้อเท็จจริง และตัวเลขที่ชัดเจน จะช่วยเพิ่มความมั่นใจ ทำให้ไม่ถูกตีความแบบผิด ๆ

C6 - Courtesy สุภาพ

การสื่อสารที่สุภาพ เป็นมารยาทอย่างหนึ่งในการแสดงออกถึงความคิด และความรู้สึกของผู้ส่งสารก่อนที่จะถึงผู้รับสาร ดังนั้น จึงควรเคารพสิทธิของผู้รับสารที่จะได้สารที่ดี มีความสุภาพ โดยการคำนึงถึงมุมมองทั้งสองฝ่าย รวมทั้งความรู้สึกของผู้รับข้อความด้วย

C7 - Correct ถูกต้อง

ความถูกต้องเป็นสิ่งที่ผู้ส่งสารควรพิจารณา และตรวจสอบก่อนที่จะส่งสารออกไปว่าสารที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อสารออกไป เป็นข้อมูลข่าวสารที่มีความถูกต้องชัดเจนหรือไม่ หากไม่ถูกต้องควรแก้ไขให้ถูกต้องก่อนที่จะส่งสารออกไป ความถูกต้องของการสื่อสารหมายถึงไม่มีข้อผิดพลาดทั้งทางไวยากรณ์ในการสื่อสารและข้อเท็จจริง การสื่อสารที่ถูกต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- ข้อความถูกต้อง และใช้ในเวลาที่ถูก
- ใช้ระดับภาษาที่เหมาะสม
- มีความแม่นยำและความถูกต้องของข้อเท็จจริงและตัวเลขที่ใช้

ในข้อความ หากการสื่อสารถูกต้องจะช่วยเพิ่มระดับความเชื่อมั่นของผู้รับสารได้

5. ทักษะการสื่อสาร

- 1) การฝึกการออกเสียงและการวางจังหวะการพูด
- 2) ศิลปะแห่งการสนทนา (การเลือกใช้ถ้อยคำในโอกาสต่าง ๆ)
- 3) ทักษะการฟังและมารยาทของผู้รับฟังที่ดี
- 4) การฝึกและเตรียมพูดต่อชุมชนเสมอ

6. คำกล่าวทักทาย

Hello แปลว่า “สวัสดีครับ/ค่ะ” คำนี้ใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการได้ และใช้พูดกับคนที่ไม่สนิทหรือจะใช้คำทักทายที่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาในแต่ละวัน

Good morning	สวัสดีตอนเช้า, อรุณสวัสดิ์
Good afternoon	สวัสดีตอนบ่าย
Good evening	สวัสดีตอนเย็น

เมื่อทักทายเสร็จ เราจะถามถึงทุกข์สุขอีกฝ่ายดังนี้

How are you?

How is it going?

How are you today?

How is everything?

How are you doing?

How are things?

How have you been?

How are things with you?

ทั้งหมดนี้มีความหมายว่า “คุณสบายดีไหมครับ/คะ” หรือ

“เป็นอย่างไรบ้างครับ/คะ”

ซึ่งอีกฝ่ายจะตอบรับได้ ดังนี้

I'm fine, thank you.

I'm well, thank you.

I'm doing well, thank you.

I'm very well, thank you for asking.

I'm doing fine, thank you for asking.

ทั้งหมดนี้แปลว่า “ผม/ฉันสบายดีครับ/คะ” หากรู้สึกไม่สบาย

ควรตอบว่า

I'm not fine.

ผม/ฉันไม่ค่อยสบายครับ/คะ

I'm not very well.

ผม/ฉันไม่สบายครับ/คะ เป็นหวัด

I have a cold.

It could be better.

ไม่ค่อยสบายครับ/คะ

I've been better.

ตอนนี้ดีขึ้นแล้ว (ผ่านช่วงแย่ ๆ มา)

ตัวอย่างบทสนทนา

Example 1

A: Good morning.

B: Good morning. How are you doing?

A: I'm doing well, thank you for asking. What about you?

B: I'm very well, thank you.

Example 2

A: Good afternoon. How have you been lately?

B: Good afternoon. I've been fine, thank you. And you.

A: I've been great, thank you.

7. การแนะนำตัว (Introduce)

Let me introduce myself.	ขอแนะนำตัวเอง
May I introduce myself?	ขอแนะนำตัวเอง
I'm/My name's	ผมชื่อ.....
I come from	ฉันมาจาก.....
I'm a student at	ฉันเป็นนักเรียนที่.....
I study at	ฉันเรียนอยู่ที่.....
I'm teaching at	ฉันสอนอยู่ที่.....
เมื่อแนะนำตัวเรียบร้อยแล้ว เราควรกล่าวอะไรเพื่อแสดงว่าเรายินดี	

ที่ได้รู้จักเขา เช่น

“How do you do.” ใช้ในการทำความรู้จักกันครั้งแรก เมื่อฝ่ายหนึ่งกล่าวว่า “How do you do.” อีกฝ่ายต้องตอบรับว่า “How do you do.” เช่นกัน

Nice to meet you.	ยินดีที่ได้รู้จักครับ/ค่ะ
Very nice to meet you.	ยินดีมาก ๆ เลยที่ได้รู้จักครับ/ค่ะ
Glad to meet you.	ยินดีที่ได้รู้จักครับ/ค่ะ
Pleased to meet you.	ยินดีที่ได้รู้จักครับ/ค่ะ
It's a pleasure to meet you.	ยินดีมาก ๆ ครับ/ค่ะ ที่ได้รู้จัก

ตัวอย่างบทสนทนา

Example 1

Jame: May I introduce myself? My name is Jame Smith.

Jenney: My name is Jenney William. Pleased to meet you, Jame.

Jame: Pleased to meet you too, Jenney.

Example 2

Ken: I'd like to introduce myself. My name is Ken Dawson.

I come from California. My profession is an accountant.

Will: My name is Will Luther. How do you do.

Ken: How do you do.

8. การเสนอตัวเข้าให้การช่วยเหลือ (Helper)

- การเสนอความช่วยเหลือ จำนวนที่มักใช้ ได้แก่

Can I help you? มีอะไรให้ผมช่วยไหม

Would you like me to help you? คุณอยากให้ฉันช่วยไหม

Let me help you with this. ขอให้ผมช่วยคุณเรื่องนี้อย่างไร

Can I give you a hand? ฉันขอช่วยคุณได้ไหม

- การตอบรับความช่วยเหลือ

Thank you very much. You're so kind.

ขอบคุณมาก คุณกรุณามากเลย

Thanks. It's very kind/nice of you.

ขอบคุณ คุณดี่มากเลย

ตัวอย่างบทสนทนา

Example

Tourist: Do you speak English?

You: Yes, how can I help you?

Tourist: Mm, well, I think we're lost.

You: Where are you going?

Tourist: The Grand Palace.

You: Oh, that's far. I'll help you catch a taxi.

Tourist: Thank you.

กระบวนการค้นหาเรื่องราวเรื่องเล่าของท้องถิ่นและการจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา

มัคคุเทศก์จะต้องเรียนรู้วิธีการที่จะสืบค้นเรื่องราวเรื่องเล่า หรือตำนานของท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการในด้านต่าง ๆ เพื่อกลั่นกรองเรื่องราวและบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีบทบาทสำคัญในการเป็นสื่อกลางเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และนำเสนอความเป็นตัวตนของชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้รับฟัง และเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างมัคคุเทศก์และนักท่องเที่ยว ดังนั้น มัคคุเทศก์ต้องมีความรู้ของท้องถิ่น มีทักษะ และมีความชำนาญในการนำเสนอ นอกจากนี้มัคคุเทศก์ยังสามารถสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

1. ประเภทของเนื้อหาที่จะใช้ในการเล่าเรื่อง

- 1.1 ข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ เช่น สถานที่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์
- 1.2 ตำนาน เรื่องเล่า ความเชื่อ
- 1.3 ประเพณี วัฒนธรรม
- 1.4 ของกินในชุมชน
- 1.5 ของที่ระลึก
- 1.6 กิจกรรม D.I.Y. (DO IT BY YOURSELF)

2. กระบวนการค้นหาและรวบรวมข้อมูล

- 2.1 การจดบันทึก
- 2.2 การถ่ายภาพ
- 2.3 การอัดเสียง
- 2.4 การอัดวิดีโอ
- 2.5 เอกสาร หนังสือ จดหมายเหตุ

ฯลฯ

3. การเขียนบทบรรยายและลำดับเรื่อง

การเขียนบทบรรยายจะต้องมีการเกริ่นนำ มีเนื้อหากระชับและชัดเจน และมีบทสรุป ซึ่งการเตรียมเนื้อหาต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เหมาะสมกับผู้ฟัง สถานที่ เวลา และโอกาสที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว ซึ่งการจัดลำดับเรื่องขึ้นอยู่กับพิจารณาของผู้เขียนเองว่า การลำดับเรื่องนั้นควรใช้วิธีใด ดังนี้

- 1) ถ้าเขียนบันทึกเหตุการณ์ควรใช้การลำดับเรื่องตามปฏิทิน
- 2) ถ้าเขียนอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนการทําส่งหนึ่งสิ่งใด ควรลำดับเรื่องตามลำดับขั้นตอนจะข้ามขั้นตอนใดไม่ได้ เพราะจะทำให้ไม่ได้ความชัดเจน
- 3) ตำราวิชาการที่ยาก ๆ ในบางเรื่อง ควรลำดับจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก
- 4) ลำดับจากเรื่องใหญ่ ๆ แล้วย่อยให้เล็กลงเพื่อให้ได้คำตอบในตอนท้าย การลำดับเรื่องนั้น อาจเป็นบางตอนของเนื้อเรื่องหรือลำดับในแต่ละบทหรือทั้งเล่มก็ได้

4. การจัดเตรียมเนื้อหาที่จะพูด

การเตรียมเนื้อหา ต้องให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เหมาะสมกับผู้ฟัง สถานที่ เวลา และโอกาสที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว โดยมีลำดับขั้นในการเตรียมเนื้อหา ดังนี้

- 1) กำหนดวัตถุประสงค์การพูดให้ชัดเจน
- 2) เลือกเรื่องที่จะพูด
- 3) ค้นคว้ารวบรวมเนื้อหา
- 4) วางโครงเรื่องและเรียบเรียงเรื่อง

5. การลำดับเรื่อง

การลำดับเรื่องมีความสำคัญต่องานเขียนมาก การลำดับเรื่องมีหลายวิธี ดังนี้

- 1) ถ้าเขียนบันทึกเหตุการณ์ควรใช้การลำดับเรื่องตามปฏิทิน
- 2) ถ้าเขียนอธิบายเกี่ยวกับขั้นตอนการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ควรลำดับเรื่องตามลำดับขั้นตอน
- 3) ตำราวิชาการที่ยาก ๆ ในบางเรื่องควรลำดับจากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก
- 4) ลำดับจากเรื่องใหญ่ ๆ แล้วย่อยให้เล็กลง เพื่อให้ได้คำตอบในตอนท้าย การลำดับเรื่องนั้นอาจเป็นบางตอนของเนื้อเรื่อง หรือลำดับในแต่ละบทหรือทั้งเล่มก็ได้
- 5) การจัดลำดับเรื่องราว เหตุการณ์ ความเปลี่ยนแปลง ควรจัดลำดับตามขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนถึงผลลัพธ์
- 6) การจัดลำดับด้านสถานที่
- 7) การจัดลำดับทางเหตุผล การจัดลำดับที่ง่ายที่สุดคือชนิดที่เป็นความคิดสนับสนุนเป็นแบบเดียวกัน

6. รูปแบบการลำดับเรื่อง

หลักสำคัญในการจัดลำดับความคิด คือ การจัดระเบียบแนวคิดของเรื่องให้เป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อให้ผู้เขียนเขียนได้สะดวกและมีระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ดีและผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายขึ้น โดยดูจากความเหมาะสมกับเนื้อหาจะทำให้งานเขียนชิ้นนั้นมีค่ามากขึ้น จึงมีรูปแบบการลำดับเรื่อง ดังนี้

- 1) ลำดับตามเหตุผล
- 2) ลำดับตามเวลาหรือเหตุการณ์ก่อนหลังเป็นลำดับขั้น
- 3) ลำดับตามความสำคัญ
- 4) ลำดับตามทิศทางหรือสถานที่
- 5) ลำดับจากส่วนรวมไปหาส่วนย่อย หรือลำดับจากส่วนย่อยไปหาส่วนรวม

ความรู้พื้นฐานของพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง

มีบุคคลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง และสามารถอธิบายความสำคัญของพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียงที่อาศัยอยู่ได้ ได้แก่ ด้านประวัติศาสตร์พื้นฐาน อาทิ ประวัติความเป็นมา ประวัติบุคคล นิทานพื้นถิ่น ตำนาน เรื่องราวเรื่องเล่า ภูมิศาสตร์พื้นถิ่นทางธรรมชาติ อาทิ ภูเขา ดอยต่าง ๆ ต้นไม้ดอกไม้ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและ วัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ ศูนย์วัฒนธรรม หมู่บ้าน ชุมชนเผ่า ประวัติท้องถิ่น อาทิ โบราณวัตถุ โบราณสถาน สถานที่สำคัญ และสามารถจัดทำแผนที่สถานที่ท่องเที่ยว อธิบายเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว และพานักท่องเที่ยว ไปยังสถานที่นั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง โดยมีเนื้อหาที่ควรรู้เบื้องต้นในการจัดทำ รายละเอียดของพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแผนที่ การเกษตรกรรม อุตสาหกรรม โบราณวัตถุ โบราณสถาน ประวัติศาสตร์พื้นฐาน และภูมิศาสตร์พื้นถิ่นทางธรรมชาติ สรุปพอสังเขป ดังนี้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับแผนที่

แผนที่ คือ สิ่งที่แสดงรายละเอียดของภูมิประเทศบนพื้นผิวโลก ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและ ที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยจำลองไว้บนวัตถุพื้นราบด้วย มาตราส่วนใดมาตราส่วนหนึ่ง ซึ่งรายละเอียดเหล่านี้ อาจแสดงด้วยเส้น สี และสัญลักษณ์ต่าง ๆ

ความสามารถในการทำแผนที่เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของมนุษยชาติ พฤติกรรมที่แสดงออกทางแผนที่ที่มีมานานแล้ว พวกเอสกิโมรู้จักการทำแผนที่ด้วยการใช้ไม้สลักติดลงบนหนังแมวน้ำแสดงแหล่งล่าสัตว์ ตกปลา ชาวเกาะมาร์แชลใช้เปลือกหอยแทนเกาะ ก้านมะพร้าว แทนเส้นทางการเดินเรือ บริเวณที่มีคลื่นจัด พวก nomad ที่เร่ร่อนทะเลทรายตามที่ต่าง ๆ จะใช้โดยขีดบนพื้นทราย นอกจากนี้ แผนที่ที่เก่าแก่ที่สุดในโลก คือ แผนที่ของชาวเมโสโปเตเมีย เมื่อ 2,300 ปี ก่อนปีพุทธศักราช สมัยกรีกโบราณเป็นผู้วางรากฐาน ในการทำแผนที่ เริ่มด้วยการพิสูจน์ปี พ.ศ. 323 ว่าโลกกลม และมีการวัดขนาดของโลก โดยอีแรโตสเติร์ส โดยใช้หลักทางคณิตศาสตร์ โดยสร้างเส้นสมมุติที่เรียกว่า เส้นขนานและเส้นเมริเดียน ต่อมาปี พ.ศ. 370 ปโตเลมี นำเอาผลงานของอีแรโตสเติร์สมาปรับปรุงกำหนดค่ามุมของเส้นขนานและเส้นเมริเดียน

องค์ประกอบของแผนที่

องค์ประกอบของแผนที่ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ภูมิประเทศแบบต่าง ๆ ป่าไม้ ปริมาณน้ำฝน และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ที่ตั้งของเมือง เส้นทางคมนาคม พื้นที่เพาะปลูก โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. ชื่อแผนที่ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นสำหรับให้ผู้ใช้ได้ทราบว่า เป็นแผนที่เรื่องอะไร แสดงรายละเอียดอะไรบ้าง เพื่อให้ผู้ใช้ได้อย่างถูกต้อง และตรงความต้องการ โดยปกติชื่อแผนที่จะมีคำอธิบายเพิ่มเติมแสดงไว้ด้วย เช่น แผนที่ประเทศไทยแสดงเนื้อที่ป่าไม้ แผนที่ประเทศไทยแสดงการแบ่งภาค และเขตจังหวัด เป็นต้น

2. ขอบระวาง แผนที่ทุกชนิดจะมีขอบระวาง ซึ่งเป็นขอบเขตของพื้นที่ในภูมิประเทศที่แสดงบนแผนที่แผ่นนั้น มักจะแสดงด้วยเส้นขนานเพื่อแสดงตำแหน่งละติจูดกับเส้นเมริเดียนเพื่อแสดง ตำแหน่งลองจิจูด และจะแสดงตัวเลขเพื่อบอกค่าพิกัดภูมิศาสตร์ของตำแหน่งต่าง ๆ

3. ทิศทาง มีความสำคัญต่อการค้นหาตำแหน่งที่ตั้งของสิ่งต่าง ๆ โดยในสมัยโบราณใช้วิธีดูทิศทางตามการขึ้นและตกของดวงอาทิตย์ในเวลากลางวัน และการดูทิศทางของดาวเหนือในเวลากลางคืน ต่อมามีการประดิษฐ์เข็มทิศ ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยในการหาทิศขึ้น เนื่องจากเข็มของเข็มทิศจะชี้ไปทางทิศเหนือตลอดเวลา การใช้ทิศทางในแผนที่ประกอบกับเข็มทิศ หรือการสังเกตดวงอาทิตย์และดาวเหนือ จึงจะทำให้เราสามารถเดินทางไปยังสถานที่ที่เราต้องการได้ ในแผนที่จะต้องมีภาพเข็มทิศหรือลูกศรชี้ไปทางทิศเหนือเสมอ ถ้าหากแผนที่ใดไม่ได้กำหนดภาพเข็มทิศหรือลูกศรไว้ ก็ให้เข้าใจว่าด้านบนของแผนที่คือ ทิศเหนือ สัญลักษณ์เป็นเครื่องหมายที่ใช้แทนสิ่งต่าง ๆ ในภูมิประเทศจริง เพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถอ่านและแปลความหมายจากแผนที่ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ในแผนที่จะต้องมีคำอธิบายสัญลักษณ์ประกอบไปด้วยเสมอ

4. มาตราส่วน หมายถึง อัตราส่วนเปรียบเทียบระหว่างระยะทางในแผนที่กับระยะทางในภูมิประเทศจริง

ความสำคัญของแผนที่

แผนที่เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นทราบลักษณะภูมิประเทศและการกระจายของกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ดังนี้

1. ด้านการคมนาคม วิศวกรที่ทำงานเกี่ยวกับการสร้างทางหลวงก่อสร้างจำเป็นต้องมีแผนที่ ที่แสดงลักษณะภูมิประเทศ ปริมาณ ชนิดของดิน และหินตามบริเวณเส้นทางที่จะสร้าง การกระจายของน้ำฝน ตลอดจนอุณหภูมิแต่ละฤดูกาล ซึ่งจากข้อมูลเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการพิจารณาในการสร้างถนนพิจารณาใช้วัสดุต่าง ๆ ในการก่อสร้าง

2. ด้านสาธารณประโยชน์ ใช้ในการวางแผนสร้างสถานีไฟฟ้า และการวางสายไฟ การวางระบบประปา การวางระบบโทรศัพท์ รวมถึงบริษัทประกันยังต้องใช้แผนที่เพื่อศึกษาเส้นทางที่อาจจะเกิดภัยธรรมชาติ เช่น พายุ ลูกเห็บ บริเวณน้ำท่วม บริเวณที่เกิดแผ่นดินไหว

3. ด้านการวางแผนเศรษฐกิจและสังคม การวางแผนรักษาน้ำ การสร้างอ่างเก็บน้ำ ท่อน้ำ โรงงานกรองน้ำเสีย การขุดบ่อบาดาล การป้องกันน้ำท่วม นอกจากนี้ยังใช้ในการพัฒนาด้านพลังงานและการสร้างเขื่อน โรงงานผลิตกระแสไฟฟ้า การวางสายไฟ ความปลอดภัยในการคมนาคมทางน้ำ การวางแผนผังเมือง การขนส่ง การปลูกป่า การพัฒนาสินแร่และพลังงานเชื้อเพลิง ซึ่งการวางแผนเหล่านี้ถ้าขาดการใช้แผนที่เข้าไปประกอบการพิจารณา จะไม่สามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนที่มีความจำเป็นอย่างมากกับนักท่องเที่ยว แผนที่จะเป็นตัวแนะนำในการวางแผนเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวและทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งแหล่งที่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติ อาทิ ป่าไม้ ลำธาร น้ำตก วนอุทยาน อุทยานแห่งชาติ และแหล่งทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น อาทิ ศาสนสถาน โบราณวัตถุ โบราณสถาน

5. ด้านการทหาร แผนที่มีความจำเป็นอย่างมากในการวางแผนยุทธศาสตร์ทางการทหารยุทธวิธี ซึ่งถ้าขาดแผนที่ไปหรือว่าแผนที่ไม่อัปเดต ข้อมูลไม่ถูกต้อง การวางแผนอาจผิดพลาดได้ มีผลกระทบใหญ่ที่ทำให้เสียเปรียบทางการทหาร

6. ด้านการขนส่ง แน่นอนว่าแผนที่ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับระบบขนส่งสินค้าในปัจจุบัน ซึ่งการขนส่งในปัจจุบันจะเป็นการขนส่งแบบโลจิสติกส์ ซึ่งแผนที่ที่ใช้ในการขนส่งก็ต้องรองรับการทำงานของฟังก์ชันต่าง ๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการรายงานสภาพการจราจรแบบ real time การแสดงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง การที่สามารถกำหนดที่ตั้งของปลายทางในการขนส่งไว้ในแผนที่ได้เลย รวมไปถึงประมวลผลในการเลือกเส้นทาง และการใช้เวลาในการวิ่งรถขนส่งสินค้าเพื่อไปยังสถานที่เป้าหมาย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความสามารถที่เพิ่มขึ้นมาของแผนที่ในปัจจุบัน และเป็นประโยชน์อย่างมากในภาคธุรกิจหรืองานต่าง ๆ ที่ต้องใช้รถขนส่งสินค้าและบริการอยู่เสมอ

ดังนั้น มัคคุเทศก์จะต้องรู้แหล่งท่องเที่ยวและจัดทำแผนที่เส้นทางท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่นหรือชุมชน ตลอดจนสถานที่อื่น ๆ ที่มีความสำคัญทั้งทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

2. ความรู้ด้านการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

มัคคุเทศก์จะต้องรู้จักการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมในท้องถิ่นของตนเอง และสถานที่อื่น ๆ เพื่อประกอบการปฏิบัติงานและหรือแนะนำให้ชาวต่างชาติได้รู้จักท้องถิ่น และประเทศไทยมากขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปด้านการเกษตรกรรม และอุตสาหกรรมที่จะเป็นข้อมูลประกอบความรู้พื้นฐานของพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง ดังนี้

2.1 การเกษตรกรรม

คำว่า “เกษตรกรรม” นั้น หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ รวมถึง การเพาะปลูก การผลิตผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องได้จากการเพาะปลูก การดำเนิ การตลาด เพื่อการขายผลิตภัณฑ์ที่ได้จากพืชและสัตว์ ทั้งโดยตรง และทางอ้อม จุดประสงค์หลักของการทำการเกษตรกรรมที่ทันสมัย ก็เพื่อให้ใช้ผืนแผ่นดิน ที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มาก และเพียงพอแก่ความต้องการ และในขณะเดียวกัน ก็มีการป้องกันการเสื่อมโทรมของดิน และการใช้ที่ดินอย่าง ผิดกฎเกณฑ์ที่ควรจะเป็น ในประเทศที่มีความก้าวหน้าทางเกษตรกรรมแล้วนั้น จะมีสถาบันการศึกษา และหน่วยงานของรัฐ ช่วยกันในการเพิ่มผลผลิต โดยมีการส่งเสริมความรู้ความสามารถ ในการปรับปรุงพันธุ์พืช การใส่ปุ๋ย การกำจัดแมลง การชลประทาน การป้องกันดินพังทลาย การปรับปรุงดิน และการขยายพันธุ์สัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น

การเกษตรกรรม แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. กสิกรรม หมายถึง การเพาะปลูกพืช เช่น การทำนา การทำสวนผลไม้ การทำไร่ การปลูกพืชไม่ใช้ดิน เป็นต้น
2. ปศุสัตว์ หมายถึง การประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์บนบก เช่น การทำฟาร์มปศุสัตว์ การทำฟาร์มโคนม การทำฟาร์มหมู การทำฟาร์มสัตว์ปีก การทำฟาร์มแกะ เป็นต้น การเลี้ยงสัตว์ไม่เพียงแต่หมายถึงการปรับปรุงพันธุ์ และการเลี้ยงให้โตขึ้นเพื่อผลิตเป็นเนื้อสัตว์หรือการเก็บเกี่ยวผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เช่น นม ไข่ และขนสัตว์ อย่างต่อเนื่อง แต่ยังรวมถึงการปรับปรุงพันธุ์และการดูแลรักษาสายพันธุ์สำหรับทำงานและเป็นเพื่อนสัตว์ ระบบการผลิตปศุสัตว์ สามารถกำหนดขึ้นขึ้นอยู่กับแหล่งของอาหาร เช่น เป็นทุ่งหญ้า เป็นแบบผสมผสาน และแบบไม่ใช้พื้นที่

3. การประมง หมายถึง การประกอบอาชีพการเกษตรทางน้ำ เช่น การเลี้ยงสัตว์หรือพืชน้ำ การจับสัตว์น้ำ เป็นต้น

4. การป่าไม้ หมายถึง การประกอบอาชีพเกี่ยวกับป่า เช่น การปลูกป่าไม้เศรษฐกิจ และการนำผลผลิตจากป่ามาแปรรูปให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น

2.2 การอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรม (Industry) หมายถึง กิจกรรมที่ใช้ทุนและแรงงาน เพื่อผลิตสิ่งของหรือจัดให้มีบริการ มักเป็นการประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ที่ต้องใช้แรงงานและเงินทุนมาก และเป็นกระบวนการแปรรูป หรือการผลิตสิ่งของจากวัตถุดิบให้เป็นวัสดุใหม่ เพื่อให้ใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ โดยการใช้เครื่องจักรหรือแรงคน เพื่อให้ผลิตได้ครั้งละมาก ๆ จนสามารถนำไปขายเป็นสินค้าได้

ประเภทอุตสาหกรรม

การแยกประเภทอุตสาหกรรม สามารถแยกออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. การแยกประเภทอุตสาหกรรมตามกรรมวิธี 4 ประเภท

1.1 อุตสาหกรรมสกัดจากธรรมชาติ หมายถึง การสกัดหรือแยกหรือนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น การทำเหมืองแร่ การประมง และการป่าไม้ (นับว่าเป็นขั้นแรกของการเพิ่มคุณค่าของวัตถุดิบจากธรรมชาติ)

1.2 อุตสาหกรรมการผลิต หมายถึง การนำเอาวัตถุดิบจากอุตสาหกรรมการสกัดจากธรรมชาติมาผลิตเป็นวัสดุสำเร็จรูปหรือผลิตภัณฑ์อื่น เช่น การผลิตกระดาษ และการผลิตผ้า

1.3 อุตสาหกรรมการขนส่ง หมายถึง การประกอบการเพื่อนำวัตถุสำเร็จรูปไปยังผู้บริโภค เช่น การเดินเรือ การรถไฟ และการเดินอากาศ

1.4 อุตสาหกรรมการบริการ หมายถึง การประกอบกิจการด้านการให้บริการต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว และการโรงแรม ซึ่งการท่องเที่ยวจะมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ของมนุษย์ ทำให้รูปแบบอุตสาหกรรมการบริการ นั่นคือธุรกิจการท่องเที่ยว การโรงแรม มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและส่งเสริมดึงดูดนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น ได้แก่ การประชุม การสัมมนา การจัดแสดงนิทรรศการ และการนันทนาการ เป็นต้น

2. การแยกประเภทอุตสาหกรรมตามลักษณะและขนาดของกิจการ แบ่งเป็น 3 ประเภท

2.1 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ หมายถึง อุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงาน เครื่องจักร อุปกรณ์และเงินทุนสูงมาก เช่น อุตสาหกรรมถลุงเหล็ก และผลิตเหล็กกล้า

2.2 อุตสาหกรรมขนาดย่อม หมายถึง อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงาน เครื่องจักรและอุปกรณ์ตลอดจนเงินทุนน้อยกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมที่ผลิตเครื่องอุปโภค เช่น อุตสาหกรรมฟอกหนัง และอุตสาหกรรมน้ำตาล

2.3 อุตสาหกรรมในครัวเรือน หมายถึง อุตสาหกรรมที่ทำกันภายในครอบครัว ในบ้านที่อยู่อาศัย เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ ผลิตผลิตภัณฑ์ที่ใช้ความชำนาญทางฝีมือ เช่น การจักสาน และการแกะสลัก

3. การแยกประเภทอุตสาหกรรมตามลักษณะการใช้
หมายถึง การแยกตามประเภทของผลิตภัณฑ์ที่ได้ผลิตขึ้นมาว่าจะนำไปใช้
ประโยชน์อย่างไร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

3.1 อุตสาหกรรมสินค้าทุน หมายถึง อุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้า ซึ่งส่วนใหญ่นำไปใช้เป็นวัตถุดิบของโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น การทำเครื่องจักร การถลุงโลหะ และอุตสาหกรรมฟอกหนัง

3.2 อุตสาหกรรมสินค้าบริโภค หมายถึง อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตให้ได้ผลิตผลสำหรับประชาชนนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น อุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป

4. การแยกประเภทอุตสาหกรรมตามสภาพและสมบัติผลิตภัณฑ์
แบ่งออกเป็น 3 ประเภท

4.1 ประเภทถาวร หมายถึง อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีความคงทนถาวร หรือมีอายุการใช้งานนาน เช่น การทำเครื่องจักร

4.2 ประเภทกึ่งถาวร หมายถึง อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีอายุการใช้งานในระยะเวลายันสั้น เช่น เสื้อผ้า หลอดไฟ และดินสอ

4.3 ประเภทไม่ถาวรหรือประเภทสิ้นเปลือง หมายถึง อุตสาหกรรมที่ทำการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เมื่อใช้งานเพียงครั้งเดียวก็แปรสภาพไปหรือไม่อาจนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก เช่น อุตสาหกรรมเคมี และอุตสาหกรรมอาหารสำเร็จรูป

เมื่อมีอุตสาหกรรมเกิดขึ้น มนุษย์ย่อมมีความต้องการใช้วัตถุดิบเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนลดลง จึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

3. ประวัติศาสตร์พื้นฐาน

มัคคุเทศก์จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง และสามารถอธิบายรายละเอียดประวัติศาสตร์พื้นฐาน ได้แก่ ประวัติความเป็นมา ประวัติบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ หรือในท้องถิ่นของตนเองและพื้นที่ใกล้เคียง นิทานพื้นถิ่น ตำนาน และเรื่องราวเรื่องเล่า เป็นต้น เพื่อสื่อสารให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับท้องถิ่นได้ สำหรับประวัติศาสตร์พื้นฐานนอกจากประวัติความเป็นมา ประวัติบุคคลสำคัญแล้ว มีบางประเด็นที่ควรรู้เป็นข้อมูลเพื่อประกอบการเป็นมัคคุเทศก์ ได้แก่ ตำนาน และนิทานพื้นบ้าน ดังนี้

3.1 ตำนาน

ตำนาน (อังกฤษ: legend; ละติน: legenda, แปลว่า “สิ่งที่จะต้องอ่าน”) คือ เรื่องเล่าขาน ที่มีมาแต่อดีต เปรียบได้เหมือนเครื่องมือที่ช่วยถ่ายทอดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ รวมถึงประเพณีต่าง ๆ ของคนในยุคอดีต อาจเป็นเรื่องจริงหรือไม่ก็ได้ อาจมีหลักฐานหรือไม่ก็ได้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ได้ให้นิยามของคำ “ตำนาน” ไว้ว่า เป็นเรื่องแสดงความเป็นมาแต่ปางหลังของสถานที่ บุคคล หรือพิธีกรรม เป็นต้น เรื่องราวที่เล่ากันสืบต่อกันมา เช่น ตำนานพุทธเจดีย์ ตำนานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

ตำนานเป็นเรื่องเล่าถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต สืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณเป็นเรื่องราวของบุคคลสำคัญของชนชาติต่าง ๆ เช่น กษัตริย์ เจ้าผู้ครองนคร ตลอดจนการสร้างบ้านแปงเมือง ในสมัยโบราณเรื่องเกี่ยวกับปูชนียวัตถุ หรือโบราณสถาน เป็นต้น เรื่องราวเหล่านี้ถูกถ่ายทอดทางมุขปาฐะ มาก่อนจนกระทั่งการพิมพ์เจริญขึ้น จึงได้มีผู้รู้บันทึกไว้เป็น

ลายลักษณ์อักษร แต่เรื่องราวที่บันทึกเนื่องจาก มีระยะเวลาห่างไกลกับเหตุการณ์ จึงทำให้เนื้อหาสาระของตำนานมีทั้งข้อเท็จจริงปะปนกับเรื่องราวคล้ายนิทาน ปรัมปรา ในพื้นบ้านอีสาน มีตำนานที่น่าสนใจอยู่มากมาย เช่น ตำนานท้าวฮุ่ง หรือเจือง ตำนานอุรังคธาตุ ตำนานพญาคันคาก ตำนานหนองหานหลวง และในจังหวัดยโสธรมีตำนานที่น่าสนใจหลายเรื่อง เช่น ตำนานพระธาตุก่องข้าวน้อย ที่บ้านตาตทอง ตำบลตาตทอง ตำนานพระธาตุพระอาณนที ตำนานพระธาตุ อองอาจกระบาลหลวงหรือพระธาตุกุ่ม ที่บ้านสิงห์ ตำบลสิงห์ ตำนานพระพุทธรูป ทองสัมฤทธิ์ ที่บ้านสะเดา ตำบลตาตทอง เป็นต้น

3.2 นิทานพื้นบ้าน

นิทาน” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546, หน้า 588) อธิบายความหมายไว้ว่า “นิทาน คือ เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก และนิทานอีสป เป็นต้น”

นอกจากนี้ยังมีท่านผู้รู้ อธิบายความหมายไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

- กิ่งแก้ว อัตถากร (2519, หน้า 12) อธิบายว่า นิทาน หมายถึง เรื่องเล่าสืบทอดกันมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ แต่ก็มีส่วนมากที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ นอกจากนี้ยังอธิบายว่านิทานเป็นเรื่องเล่าทั่วไป ไม่ได้ตั้งใจแสดงประวัติความเป็นมา จุดใหญ่เล่าเพื่อความสนุกสนาน บางครั้งก็จะแทรกคติเพื่อสอนใจไปด้วย นิทานมิใช่เรื่องเฉพาะเด็ก นิทานสำหรับผู้ใหญ่ก็มีจำนวนมาก และเหมาะสำหรับผู้ใหญ่เท่านั้น

- กุหลาบ มัลลิกะมาส (2518, หน้า 99 - 100) กล่าวถึง “นิทาน” ไว้ในหนังสือคติชาวบ้านว่า นิทานเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่เล่าสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เพื่อความสนุกสนานเบิกบานใจ ผ่อนคลายความตึงเครียด เพื่อเสริมศรัทธาในศาสนา เทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นคติเตือนใจ ช่วยอบรมบ่มนิสัย

ช่วยให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมและปรากฏการณ์ธรรมชาติ เนื้อเรื่องของนิทานเป็นเรื่อง นานาชนิด อาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ความรัก ความโกรธ เกลียด ริษยา อาฆาต ตลกขบขัน หรือเรื่องแปลกประหลาดพิสดารธรรมดา ตัวละครในเรื่อง มีลักษณะต่าง ๆ กัน อาจเป็นคน สัตว์ เจ้าหญิง เจ้าชาย อนุชย์ แม่เมต นางฟ้า แต่ให้มีความรู้สึกนึกคิด พฤติกรรมต่าง ๆ เหมือนคนทั่วไปหรืออาจจะเหมือนที่ เราอยากจะเป็น เมื่อนิทานตกไปอยู่ในท้องถิ่นใดก็มักมีการปรับเนื้อเรื่องให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นนั้น นิทานในแต่ละท้องถิ่นจึงมีเนื้อเรื่องส่วนใหญ่คล้ายคลึงกัน คือ สภาพความเป็นมนุษย์ อารมณ์ ความรู้สึกรัก เกลียด ความโกรธ ฉลาด ขบขัน อาฆาตแค้น หรือทุกข์ สุข ส่วนรายละเอียดจะแตกต่างกันไปบ้างตามสภาพแวดล้อม และอิทธิพลของวัฒนธรรมความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น

- สุมาลย์ พงษ์ไพบูลย์ (2542, หน้า 7) กล่าวว่า นิทาน เป็นคำศัพท์ภาษาบาลี หมายถึง คำเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องประเภทใด แต่อยู่ที่ ลักษณะการเล่าที่เป็นกันเอง แม้จะเป็นข้อเขียนก็มีลักษณะคล้ายกับการเล่า ที่เป็นวาจา โดยใช้ภาษาพูดหรือภาษาปากในการเล่า

กล่าวโดยสรุป นิทาน คือ เรื่องเล่าที่มนุษย์ผูกเรื่องขึ้นด้วย ภูมิปัญญา โดยส่วนใหญ่ จะถ่ายทอดด้วยวิธีมุขปาฐะ เนื้อเรื่องมีหลากหลายและ ใช้เล่าเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน ตามโอกาสและสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น คำที่ใช้เรียกนิทานมีต่าง ๆ กันไป เช่น นิทานชาวบ้าน นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง วรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นต้น ในที่นี้จะใช้ว่านิทานพื้นบ้าน โดยนิทานพื้นบ้าน สามารถแยกเรื่องราวได้หลากหลาย ได้แก่ เทพนิยาย นิทานชีวิต (novella) นิทานวีรบุรุษ เรื่องปรัมปรา (myth) นิยายผจญภัยยุคกลาง (saga) ตำนาน นิทาน อธิบายเหตุ (explanatory tale) นิทานสัตว์ นิทานอุทาหรณ์ (fable) เรื่องขำขัน ตำนานนักบุญ และนิทานเข้าแบบ สำหรับตัวอย่างนิทานพื้นบ้านของไทย ได้แก่ เรื่องหลวงพ่отวด เจ้าสายน้าผึ้ง แก้วหน้าม้า ปลาบู่ทอง อาหรับราตรี ไกรทอง เป็นต้น

ความสำคัญของนิทานพื้นบ้าน

นิทานพื้นบ้าน มีบทบาทสำคัญต่อการถ่ายทอดการเรียนรู้ เสริมสร้างบุคลิกภาพ มีพลัง โน้มน้าวความคิด ทักษะคติ และพฤติกรรมของแต่ละบุคคล รวมทั้งมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์และสังคมในหลายด้าน กล่าวโดยสรุป ได้ดังนี้ (ประยูร ทรงศิลป์, 2542, หน้า 6)

- นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องช่วยให้มนุษย์เข้าใจสภาพของมนุษย์ โดยทั่วไปได้ดียิ่งขึ้น เพราะในนิทานพื้นบ้านเป็นที่ประมวลแห่งความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความนิยม ความกลัว ความบันเทิงใจ ระเบียบแบบแผน และอื่น ๆ
- นิทานพื้นบ้านเป็นเสมือนกรอบล้อมชีวิตให้อยู่ในขอบเขตที่มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ นิยามว่าดีหรือถูกต้อง แม้กฎหมายบ้านเมืองก็ยังไม่สามารถบังคับจิตใจของมนุษย์ได้เท่า เพราะมนุษย์ได้ฟัง ได้ซึมซับสั่งสมการอบรมนั้น ๆ ไว้ในวิถีชีวิตตั้งแต่เด็ก
- นิทานพื้นบ้านทำให้มนุษย์รู้จักสภาพชีวิตท้องถิ่นโดยพิจารณาตามหลักที่ว่าคติชาวบ้านเป็นพื้นฐานชีวิตของคนชาติหนึ่ง ๆ หรือชนกลุ่มนั้น ๆ
- นิทานพื้นบ้านเป็นมรดกของชาติในฐานะเป็นวัฒนธรรมประจำชาติเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์แต่ละชาติแต่ละภาษา มีการจดจำและถือปฏิบัติกันมา
- นิทานพื้นบ้านเป็นทั้งศิลป์และศาสตร์ เป็นต้นคำแห่งศาสตร์ต่าง ๆ และช่วยให้การศึกษาในสาขาวิชาอื่นกว้างขวางยิ่งขึ้น
- นิทานพื้นบ้านทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ช่วยให้คนแลเห็นสภาพของตนว่าคล้ายคลึงกับคนอื่น ๆ ความคิดเช่นนี้ก่อให้เกิดความเป็นกลุ่มไม่เกิดการแบ่งแยก
- นิทานพื้นบ้านเป็นเครื่องบันเทิงใจยามว่างของมนุษย์

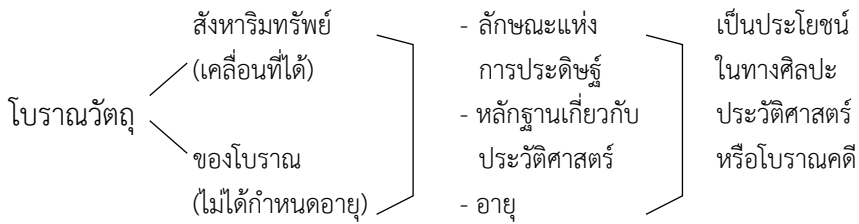
ทั้งนี้ตำนานพื้นบ้าน และนิทานพื้นบ้าน มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ตำนานพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวดั้งเดิม ที่อธิบายถึงประวัติศาสตร์ หรือปรากฏการณ์ทางศาสนาต่อผู้ชม ถือเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ชั้นต้น ช่วยอธิบายเรื่องราวของอดีตให้คลี่คลาย และนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ตลอดจนประวัติความเป็นมา ของสังคม แต่ละท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากตำนานเป็นงานที่เกิดขึ้นจากการสังสมทาง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนทัศนคติของคนหลายยุคสมัย แต่นิทานพื้นบ้านเน้นความบันเทิง บางครั้งก็สอนบทเรียนชีวิตด้วย เรื่องเล่าที่เล่าสืบต่อกันมา มุ่งให้เห็น ความบันเทิง แทรกแนวคิด คติสอนใจ จนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของคนไทย อย่างหนึ่ง อาจเรียก นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง นิทานชาวบ้าน เป็นต้น

4. ความรู้ด้านโบราณสถาน และโบราณวัตถุ

4.1 โบราณวัตถุ

ความหมายของโบราณวัตถุ

โบราณวัตถุ ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 4 ให้ความหมายของคำว่า “โบราณวัตถุ” หมายถึง สงหา римทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็ นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสงหา римทรัพย์นั้น เป็ นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

ตามหลักสากลเดิมใช้เกณฑ์ว่า โบราณวัตถุควรมีอายุไม่ต่ำกว่า 100 ปี แต่เนื่องจากปัจจุบันสังคมโลกมีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว วัตถุสิ่งของหรือเครื่องมือเครื่องใช้หลายประเภทที่มีและใช้กันเมื่อประมาณ 30 - 50 ปีที่ผ่านมา อาจหาได้ยากหรือไม่พบแล้วในขณะนี้ เพราะเลิกทำ เลิกใช้ไปแล้ว ดังนั้น วัตถุที่มีอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป จึงเข้าข่ายหรือสมควรนับเป็นของเก่า ของโบราณ หรือโบราณวัตถุได้

ความสำคัญของโบราณวัตถุ

โบราณวัตถุมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการใช้ศึกษาถึงเรื่องราวและพฤติกรรมของคน ในอดีต เราอาจทราบถึงวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในอดีตได้จากสิ่งของเหล่านี้ หมายความว่า โบราณวัตถุสามารถเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อันยาวไกลของผู้คนในอดีต (ตั้งแต่ก่อนที่จะมีการบันทึกเล่าเรื่องราว เป็นลายลักษณ์อักษร) ให้เราได้รู้ เช่น เศษเครื่องปั้นดินเผา สามารถเล่าเรื่องราวของมนุษย์ในอดีตได้มาก ตั้งแต่การแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางเทคโนโลยีในการผลิต รูปแบบภาชนะ ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงความนิยมในกลุ่มชนที่แตกต่างกัน แม้กระทั่งสามารถบอกถึงการติดต่อสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นต่าง ๆ และบอกเส้นทางการค้าหรือการคมนาคมกับดินแดนอื่น ๆ ได้อีกด้วย

ประเภทของโบราณวัตถุ

การแบ่งประเภทโบราณวัตถุนั้น ตามหลักวิชาการโบราณคดี แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. โบราณศิลปวัตถุหรือโบราณวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น (Artifacts) ได้แก่ สิ่งของเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยวัสดุประเภทต่าง ๆ เช่น เครื่องมือหิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ ประติมากรรม จิตรกรรม จารึก เป็นต้น

2. นิเวศวัตถุหรือโบราณวัตถุที่เป็นของตามธรรมชาติหรือสภาพแวดล้อม (Ecofacts) ที่ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้นโดยตรง แต่เกี่ยวข้องกับมนุษย์และสามารถสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในอดีต หรือมีร่องรอยที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมของมนุษย์ เช่น กระดูกสัตว์เมล็ดพืช ซึ่งเราสามารถนำไปศึกษาถึงสภาพแวดล้อมในอดีตได้

เพื่อเป็นการง่ายในทางปฏิบัติเราอาจแยกประเภทของโบราณวัตถุ ได้เป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

1. แบ่งตามวัสดุที่ใช้ เช่น โบราณวัตถุประเภทไม้โบราณ วัตถุประเภทดินเผา โบราณวัตถุประเภทโลหะ เป็นต้น

2. แบ่งตามการใช้งาน

- เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องปั้นดินเผาต่าง ๆ

- เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ เช่น เครื่องมือล่าสัตว์ เครื่องมือหาปลา เป็นต้น

ตัวอย่างโบราณวัตถุของไทย

ธรรมจักร
ปัจจุบันตั้งอยู่ที่
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

ไตรเจดีย์แห่งนครปฐมโบราณ
จังหวัดนครปฐม

โบราณวัตถุของวัดสิงห์
จังหวัดปทุมธานี

4.2 โบราณสถาน

ความหมายของโบราณสถาน

โบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 4 ให้ความหมายไว้ว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

ความสำคัญของโบราณสถาน

โบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สูงค่าของชาติ ยังมีคุณค่าและความสำคัญ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านเอกลักษณ์ เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่แสดงการรับรู้ หรือความเข้าใจถึงที่มา สถานที่ตั้ง ชนชาติ ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ อาทิ การที่เราเรียนรู้โบราณสถานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เราสามารถรู้ถึงที่มา และความเชื่อในการก่อสร้างและวัฒนธรรมที่ผ่านมามีสมัยก่อนได้

2. ด้านวิชาการ เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่สะท้อนเรื่องราวในอดีตเป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ซึ่งเป็นเครื่องแสดงประวัติความเป็นมาอันเก่าแก่ของชุมชนของชาติ รวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิต สะท้อนเรื่องราวในอดีตของท้องถิ่น อีกทั้งยังให้ข้อมูลในการศึกษาทางวิชาการด้านต่าง ๆ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ความสัมพันธ์กับดินแดนต่าง ๆ รวมทั้งสามารถบอกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากลักษณะของวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมได้อีกด้วย

3. ด้านเศรษฐกิจ เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่ก่อให้เกิดรายได้ของชุมชนและของประเทศ ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมต่าง ๆ อันสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว พร้อม ๆ กับการศึกษาหาความรู้

4. ด้านการใช้สอย เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่สามารถนำมาใช้งานได้ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นการใช้งานที่ไม่ก่อให้เกิดการเสื่อมสภาพ การเปลี่ยนแปลง หรือการรื้อทำลายโบราณสถานนั้น เช่น โบราณสถาน เมืองเพนียด จังหวัดจันทบุรี ทำให้เรารู้ถึงร่องรอยการก่อสร้างรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ใช้ประโยชน์ในสมัยก่อนได้

5. ด้านสังคม เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมจารีตประเพณี เป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคม เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม

6. ด้านการเมือง เป็นคุณค่าของโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญ ในประวัติศาสตร์การกำหนดขอบเขตหรือการรักษาอธิปไตย และการสร้างความร่วมมือร่วมใจของคนทั้งชาติ

7. ด้านสุนทรียภาพ เป็นคุณค่าความงามของศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม

ประเภทของโบราณสถาน

ประเภทของโบราณสถาน ตามที่ระบุไว้ใน “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535” อาจแยกได้ 2 วิธี ดังนี้

1. แบ่งแยกโดยพิจารณาตามหลักกรรมสิทธิ์

1.1 โบราณสถานที่มีเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

1.2 โบราณสถานที่ไม่มีเจ้าของ หรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย

2. แบ่งโดยพิจารณาจากหลักการขึ้นทะเบียน

2.1 โบราณสถานที่ขึ้นทะเบียน

2.2 โบราณสถานที่มิได้ขึ้นทะเบียน

อย่างไรก็ตาม ในบางครั้งกรมศิลปากรยังแบ่งประเภทโบราณสถาน โดยการใช้เงื่อนไขอื่น ๆ อีกเพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการโบราณสถาน ดังนี้

1. แบ่งตามคุณค่าและความสำคัญ

1.1 โบราณสถานระดับชาติ

- โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์และโบราณคดี ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคมหรือชาติพันธุ์วิทยา ฯลฯ ซึ่งมีความสำคัญไม่เฉพาะต่อชุมชนใด ชุมชนหนึ่ง

- โบราณสถานที่มีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์และราชสำนัก โดยมีหลักฐานบ่งชี้อย่างชัดเจน เช่น พระราชวังโบราณ เกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา

- โบราณสถานซึ่งมีลักษณะเด่น เป็นตัวแทนขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมที่มีคุณค่าทางสุนทรียภาพเยี่ยมยอด หรือสามารถบ่งชี้ได้ถึง พัฒนาการทางศิลปะ สถาปัตยกรรม

- โบราณสถานที่มีลักษณะที่หาได้ยากและมีเหลือ
อยู่น้อยและมีลักษณะเฉพาะ

- โบราณสถานที่ยังมิได้มีการสำรวจดำเนินการขุดค้น
ขุดแต่ง ทางโบราณคดีหรือขึ้นทะเบียนโบราณสถาน

- ซากโบราณสถานร้างที่มีความเก่าแก่ และไม่มีการใช้งาน
ในลักษณะที่สืบเนื่องจากประโยชน์ใช้สอยดั้งเดิมของโบราณสถาน

1.2 โบราณสถานระดับท้องถิ่น

- โบราณสถานที่มีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี
ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิชาการ สังคม หรือชาติพันธุ์วิทยา ซึ่งมีความสำคัญผูกพัน
เป็นพิเศษเฉพาะ ต่อชุมชนในท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งเท่านั้น

- โบราณสถานซึ่งมีลักษณะที่นอกเหนือไปจากที่บ่งชี้
ได้ถึงความเป็นโบราณสถานระดับชาติ

2. แบ่งตามลักษณะที่ปรากฏ

2.1 โบราณสถานที่เห็นรูปทรงชัดเจน

2.2 ซากโบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรม
ที่เคยมีรูปทรงและใช้ประโยชน์มาแต่อดีต แต่ปัจจุบันได้เสื่อมสภาพลงจนไม่
เห็นรูปทรงที่ชัดเจน แต่ยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ
เช่น คูเมือง กำแพงเมืองโบราณ เป็นแนวเขตเมือง ในสมัยโบราณที่ใช้ป้องกัน
บ้านเมือง ในขณะเดียวกันก็อาจใช้ประโยชน์ในการกักเก็บน้ำไว้ใช้คูเมือง
และกำแพงเมืองนี้ในสภาพปัจจุบันอาจเปลี่ยนสภาพไปแล้ว แต่เราสามารถเห็น
ร่องรอยได้อย่างชัดเจนในภาพถ่ายทางอากาศ

2.3 ซากโบราณสถาน หมายถึง สิ่งก่อสร้างหรือสถาปัตยกรรมที่เคยมีรูปทรงและใช้ประโยชน์มาแต่อดีต แต่ปัจจุบันได้เสื่อมสภาพลงจนไม่เห็นรูปทรงที่ชัดเจน แต่ยังมีคุณค่าในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ เช่น

- คูเมือง กำแพงเมืองโบราณ เป็นแนวเขตเมืองในสมัยโบราณที่ใช้ป้องกันบ้านเมือง ในขณะเดียวกัน ก็อาจใช้ประโยชน์ในการกักเก็บน้ำไว้ใช้คูเมืองและกำแพงเมืองนี้ในสภาพปัจจุบันอาจเปลี่ยนสภาพไปแล้ว แต่เราสามารถเห็นร่องรอยได้อย่างชัดเจนในภาพถ่ายทางอากาศ

- ถนนโบราณ

- เนินดินที่ปกคลุมซากโบราณสถานต่าง ๆ เช่น เนินดินที่ปกคลุมซากเจดีย์วิหารสมัยอยุธยาที่ปรักหักพังไปแล้ว เมื่อทำการขุดแต่งลอกดินที่ทับถมออกด้วยหลักวิชาทางโบราณคดี (ขุดแต่ง) ก็จะปรากฏซากสถาปัตยกรรมที่ถูกดินปกคลุมอยู่ใต้

- เนินดินที่มีร่องรอยการอยู่อาศัยมาก่อนในอดีต หรืออาจเป็นแหล่งฝังศพ หรือแหล่งผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น แหล่งเตาเผาภาชนะโบราณ แหล่งผลิตเครื่องมือเครื่องใช้โลหะ เป็นต้น หรือที่เรียกโดยรวมว่าแหล่งโบราณคดี ได้แก่ แหล่งที่อยู่อาศัยสมัยทวารวดีที่เมืองโบราณบ้านคูเมือง อำเภอนิคมธัญบุรี จังหวัดสิงห์บุรี แหล่งโบราณคดี โคกพนมดี อันเป็นเนินดินขนาดใหญ่ที่อำเภอนิคมธัญบุรี จังหวัดชลบุรี ซึ่งได้พบหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงให้เห็นถึงการอยู่อาศัยของคนก่อนประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ราว 2,000 - 4,000 ปีมาแล้ว หรือแหล่งโบราณคดีบ้านโป่งมะนาว อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นแหล่งฝังศพของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ อายุประมาณ 2,300 - 3,500 ปีมาแล้ว

- แหล่งประวัติศาสตร์ ได้แก่ สถานที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์สำคัญในอดีต และเกี่ยวข้องกับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ที่ควรแก่การจดจำและรักษาไว้ เช่น พุ่่งสัมฤทธิ์ จังหวัดนครราชสีมา ค่ายโพธิ์สามต้น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นต้น

3. แบ่งตามวัสดุก่อสร้าง

3.1 โบราณสถานที่สร้างด้วยดิน ได้แก่ กำแพง เมืองคันดิน
คูเมือง

3.2 โบราณสถานที่สร้างด้วยอิฐ ได้แก่ โบสถ์วิหาร เจดีย์ปรางค์
กำแพงเมือง ประตูเมือง เป็นต้น

3.3 โบราณสถานที่สร้างด้วยหินและศิลาแลง ได้แก่ ปราสาท
หรือสถาปัตยกรรมที่ได้อิทธิพลเขมร เช่น เจดีย์ และโบสถ์วิหารในจังหวัดสุโขทัย
และกำแพงเพชร เป็นต้น

3.4 โบราณสถานที่สร้างด้วยไม้ ได้แก่ บ้าน กุฏิ ศาลา
การเปรียญ หอไตร หอระฆังโบสถ์ เป็นต้น

4. แบ่งตามประโยชน์การใช้สอย

4.1 โบราณสถานร้าง (Dead Monument) หมายถึงสิ่งก่อสร้าง
อาคาร สถาปัตยกรรม ที่เป็นโบราณสถานถูกทิ้งร้าง ไม่ได้ใช้ประโยชน์
ตามหน้าที่ใช้งานดั้งเดิมในอดีต จนกลายเป็นหลักฐานทางโบราณคดี
เช่น วัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี

4.2 โบราณสถานที่ยังใช้ประโยชน์ (Living Monument)
เป็นโบราณสถานที่ยังคง มีการใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ดั้งเดิมจนถึงทุกวันนี้ เช่น
โบสถ์ วิหาร เจดีย์ ป้อมปราการ และคูคลอง เป็นต้น

ตัวอย่างโบราณสถานที่สำคัญของประเทศไทย

โบราณสถาน
วัดพระศรีสรรเพชญ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โบราณสถาน
วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดลพบุรี

ปัญหาและความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโบราณวัตถุ และโบราณสถาน

1. ถูกทอดทิ้ง หรือทิ้งร้างให้เสื่อมโทรม หักพังไปตามกาลเวลา
2. การดูแลรักษา และทำความสะอาดที่ไม่ถูกต้อง ได้แก่ การใช้
น้ำยา แปรงลดขัดถูโบราณวัตถุ การทาสี เคลือบเงา เป็นต้น
3. การขาดความเข้าใจ ความเคารพ และไม่เห็นคุณค่าของโบราณ
วัตถุและโบราณสถานของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาการลักขโมยโบราณวัตถุ
เพื่อการค้าขายทั้งในประเทศและส่งออกขายยังต่างประเทศ และการทำลาย
โบราณวัตถุและโบราณสถานในที่ดินของตนเอง เพื่อปกป้องมิให้ที่ดินถูกยึด
หรือถูกขึ้นทะเบียน

4. การบูรณะโบราณสถานอย่างไม่ถูกต้อง ใช้วัสดุใหม่แทนที่วัสดุของเก่า ทำให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ลดน้อยลง และไม่คุ้มค่าในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

5. การใช้โบราณสถานพุ่มเฟิย ได้แก่ การอนุญาตให้มีการถ่ายทำภาพยนตร์ที่ไม่เหมาะสม

6. มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนที่มีความสูงกว่าโบราณสถาน และใช้สีฉูดฉาด ทำให้ทำลายทัศนียภาพของโบราณสถาน หรือมรดกโลกที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยวและประวัติศาสตร์

5. ภูมิศาสตร์พื้นที่ทางธรรมชาติ

ภูมิศาสตร์พื้นถิ่นทางธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขา ดอย ต้นไม้ ดอกไม้ แม่น้ำ และคลอง เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อมูลรายละเอียดพื้นฐานทางธรรมชาติของท้องถิ่น ที่ควรจะต้องศึกษาหาความรู้ โดยจะขอสรุปรายละเอียดภูมิศาสตร์พื้นถิ่นทางธรรมชาติเกี่ยวกับแม่น้ำลำคลอง และการสัญจรทางน้ำ รวมทั้งกฎ ระเบียบ ที่ควรรู้เพื่อการมีคฤเทศก์ ดังนี้

5.1 แม่น้ำลำคลอง

แม่น้ำ (river) เป็นทางน้ำธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ ในทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง กระแสน้ำตามธรรมชาติทั้งหลาย รวมทั้งกระแสน้ำขนาดเล็ก เช่น ลำธาร คลอง เป็นต้น น้ำฝนที่ตกลงบนพื้นดินจะไหลไปยังแม่น้ำแล้วออกสู่มหาสมุทรหรือแอ่งน้ำขนาดใหญ่อื่น ๆ เช่น ทะเลสาบ แม่น้ำมีส่วนประกอบโดยพื้นฐานหลายส่วน อาจมีแหล่งกำเนิดจากต้นน้ำหรือน้ำซับ แล้วไหลสู่กระแสน้ำหลัก ลำธารสายเล็กที่ไหลลงสู่แม่น้ำเรียกว่า แคว โดยปกติกระแสน้ำจะไหลไปตามร่องน้ำที่ขนาบข้างด้วยตลิ่ง ที่จุดสิ้นสุดของแม่น้ำหรือปากแม่น้ำ มักมีลักษณะแผ่ขยายออก เรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า ดินดอนสามเหลี่ยมทองคำ (Delta) หรือชะวากทะเล (Estuary)

ประโยชน์ของแม่น้ำ

1. ใช้เพื่อการบริโภคของมนุษย์ และเพื่อการอุปโภค ชะล้างทำความสะอาดสิ่งต่าง ๆ
2. ใช้ในด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอุตสาหกรรมเกี่ยวกับการถลุงเหล็ก ต้องใช้น้ำเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้ จะใช้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมแต่ละชนิด ได้แก่ การใช้เป็นส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์ ใช้เป็นตัวละลายวัตถุที่ใช้ในอุตสาหกรรม ใช้เป็นตัวทำความสะอาดล้างวัตถุดิบ และใช้กำจัดของเสียของโรงงานอุตสาหกรรม
3. น้ำเป็นที่อยู่อาศัยของปลา และสัตว์น้ำ
4. ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและการออกกำลังกาย เช่น ว่ายน้ำ พายเรือ เจ็ทสกี ฯลฯ
5. เป็นแหล่งส่งเสริมและแสดงออกถึงประเพณีอันดีงามของไทย อาทิ ประเพณีการแข่งขันเรือ
6. ใช้เป็นเส้นทางคมนาคมในการเดินทางสัญจรทางน้ำ และการขนส่งสินค้าเพื่อการอุปโภคและบริโภค ซึ่งการคมนาคมทางน้ำมีความสำคัญมาก เพราะเสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด
7. น้ำให้พลังงาน อาจจะนำพลังงานไปใช้ในโรงงานโดยตรง หรือนำไปเปลี่ยนเป็นกระแสไฟฟ้า
8. ใช้ในการเกษตรเป็นเรื่องสำคัญ เพราะน้ำจำเป็นสำหรับความเจริญงอกงามของพืช ซึ่งหมายถึงพืชที่มนุษย์เพาะปลูกด้วย

5.2 คลอง (canal) คือ ทางน้ำหรือลำน้ำที่เกิดขึ้นเองหรือขุดเชื่อมกับแม่น้ำหรือทะเลในภาษาไทยมีคำที่ใช้เรียกทางน้ำหรือลำน้ำขนาดต่าง ๆ รวมกันว่า แม่น้ำคูคลอง โดยแม่น้ำเป็นลำน้ำที่มีขนาดใหญ่มาก ส่วนคลองและคูมีขนาดเล็กกรองลงมาตามลำดับ คลองมักจะเชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำ สู่มแม่น้ำ หรือระหว่างทะเลสาบ และมหาสมุทร คลองมีจุดประสงค์เพื่อใช้ในการส่งน้ำสำหรับการเดินทาง และอุปโภคบริโภค คลองที่เก่าแก่ที่สุดปรากฏในยุคเมโสโปเตเมีย ประมาณ 4,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช

ปัจจุบันในประเทศไทย คลองในฐานะที่เป็นเส้นทางการขนส่งทางน้ำเริ่มมีใช้ลดน้อยลง เนื่องจากการเพิ่มของถนนและทางรถไฟ ทำให้คลองในหลายสถานที่ไม่ได้รับความดูแล เกิดความเน่าเสียได้ง่าย ในหลาย ๆ เมือง ได้นำคลองมาใช้ในการนันทนาการแทนที่ โดยมีการล่องเรือนำเที่ยวเมืองภายในคลอง

ประโยชน์ของลำคลอง

1. ขุดเป็นคลองลัดเพื่อเชื่อมแม่น้ำตอนต้นที่ไหลโค้งตัววัดหรือเชื่อมแม่น้ำ 2 สาย เข้าด้วยกันเพื่อช่วยให้การคมนาคมขนส่งทางน้ำมีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น
2. ขุดเป็นคลองคูเมืองเพื่อเป็นแนวป้องกันจากศัตรูผู้รุกรานอยู่ถัดจากกำแพงเมืองออกมา เช่น คลองคูเมืองด้านตะวันตกของกรุงธนบุรี และคลองคูเมือง 3 ชั้น ด้านตะวันออกของเกาะรัตนโกสินทร์ในกรุงเทพฯ
3. เพื่อใช้เป็นทางระบายน้ำ และป้องกันอุทกภัยจากน้ำท่วมและน้ำซัง

4. เพื่อใช้ในการชลประทานสำหรับพื้นที่เกษตรกรรม
 5. เพื่อใช้ในกิจการประปา สำหรับการอุปโภคบริโภค
- น้ำสะอาดของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองและเขตชุมชนใหญ่ ๆ

5.3 น้ำตื้นหรือสันดอน

สันดอน คือ ดินหรือกรวดทรายเป็นต้นซึ่งน้ำพัดเอามารวมกัน ปรากฏบนยาวอยู่ใต้น้ำ ทำให้สูงเป็นสันในบริเวณแม่น้ำ ปากแม่น้ำ หรือนอก ชายฝั่งทะเล ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่กีดขวางต่อการเดินเรือได้ ดังนี้

1) สันดอนทรายปากแม่น้ำ

ปากแม่น้ำเป็นแหล่งสะสมทราย (skinks) ขนาดใหญ่ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นแหล่งให้ทราย (Sources) แก่ชายหาดที่สำคัญ (Sourensen, R. M., 1991) กระบวนการเกิดและสลายของสันดอนทราย (Bar) ที่ปากแม่น้ำนั้นมีความซับซ้อนมาก อันเนื่องมาจากอิทธิพลของ 3 ปัจจัยหลัก คือ น้ำท่า (runoff) น้ำขึ้นน้ำลง และคลื่นที่กระทำกันตลอดเวลา สันดอนทราย มี 2 ลักษณะใหญ่ ดังนี้

แบบที่ 1 หาดสันดอนปากแม่น้ำ (barrier beaches) ที่ทอดตัวยาวขนานกับชายฝั่ง เกิดจากทรายที่พัดพามาตามชายฝั่งกองกันอยู่ที่ ปากแม่น้ำและน้ำท่าไม่มากพอที่จะดันให้สันดอนนั้นหลุดออกได้ จึงไหลเลาะ ไปตามแนวชายฝั่ง แต่เมื่อยามใดทรายที่ไหลล่อเลี้ยงชายฝั่งลดลง น้ำท่าปริมาณ มากก็จะผลักดันให้หาดสันดอนนั้นขาดออก ซึ่งภาษาท้องถิ่นภาคใต้เรียกว่า “วะแตก” (breaching)

แบบที่ 2 สันดอนปากแม่น้ำ (bars) เกิดจากทรายที่ถูกพัดพามาตามชายฝั่งตกทับถมกันอยู่ทางใต้ของกระแสน้ำ (downdrift coast) ที่บริเวณปากแม่น้ำ เมื่อรวมกับทรายที่ไหลมาจากแม่น้ำ จึงสะสมเพิ่มขึ้นกลายเป็นสันดอนทรายขนาดใหญ่ที่ชายฝั่ง

ปากคลองสะกอม จังหวัดสงขลา พ.ศ. 2538 (ที่มา : กรมแผนที่ทหาร)

2) สันดอนจะงอย (แหลมทราย)

สันดอนจะงอยมีลักษณะยื่นออกไปในทะเล เช่น แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช และแหลมตาชี จังหวัดปัตตานี ซึ่งเกิดจากสมดุลระหว่างการสะสมตัวของตะกอนที่มาจากแม่น้ำและการเคลื่อนที่ของทรายชายฝั่ง โดยทั่วไปแล้วสันดอนจะงอยจะเกิดในบริเวณที่แนวชายฝั่งเบี่ยงเบนฉับพลันหรือยื่นออกไป (A.M.Muir Wood, 1969) ทำให้ทรายตกทับถมได้ดี และถ้าตะกอนทรายมีปริมาณมากพอ สันดอนจะงอยจะยื่นยาวออกไปไกล ซึ่งทิศทางของปลายสันดอนจะงอยของแหลมตะลุมพุกและแหลมตาชี แสดงถึงการเคลื่อนที่ของกระแสน้ำชายฝั่งโดยที่อ่าวไทยภาคใต้ตอนล่างมีตะกอนทรายเคลื่อนที่สุทธิไปทางทิศเหนือในอัตราระหว่าง 170,000 - 1,000,000 ลบ.ม./ปี (TUDelf, 1996) หากทรายชายฝั่งเป็นปราการธรรมชาติอย่างดี ที่ทำให้คลื่นลมในอ่าวด้านในของสันดอนจะงอยไม่รุนแรง จึงเกิดพื้นที่ป่าชายเลนขนาดใหญ่อยู่ด้านในอ่าว

กระบวนการนี้จะทำให้แผ่นดินกว้างใหญ่ออกไป การรบกวนสมดุลของธรรมชาติไม่ว่าด้วยเหตุผลใดก็ตามย่อมส่งผลเสียหายต่อพัฒนาการและเสถียรภาพของสันดอนจะงอย

แหลมตะลุมพุก จังหวัดนครศรีธรรมราช

แหลมตาชี จังหวัดปัตตานี

5.4 กฎ ระเบียบการจราจรทางน้ำ

การจราจรทางน้ำ เป็นวิธีการเดินทางที่ใช้กันมาตั้งแต่ในอดีต ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่สะดวกและรวดเร็วกว่าการเดินเท้าและการใช้ยานพาหนะเทียมสัตว์ ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีการจราจรทางบกและทางอากาศที่มีความรวดเร็วและทันสมัยมากขึ้น แต่การจราจรทางน้ำก็ยังคงมีความจำเป็นอยู่ การบรรทุกสินค้าครั้งละมาก ๆ ในการค้าขายระหว่างประเทศ การเดินทางท่องเที่ยวทางน้ำหรือแม้แต่ในกรุงเทพมหานคร การใช้การจราจรทางน้ำก็ช่วยประหยัดเวลาได้มาก เนื่องจากการจราจรทางบกในกรุงเทพมหานครประสบปัญหาการจราจรคับคั่งอย่างมาก ซึ่งทำให้เสียเวลาในการเดินทางไม่น้อย การโดยสารเรือด่วน เรือประจำทาง เรือข้ามฟากกลายเป็นสิ่งจำเป็น เรือที่ใช้บรรทุกผู้โดยสารในปัจจุบันก็มีความเร็วสูงกว่าแต่ก่อนมาก รวมทั้งความนิยมในการใช้เส้นทางจราจรทางน้ำมากขึ้น ซึ่งการจราจรทางน้ำที่คับคั่งสับสนอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุจากการจราจรทางน้ำ

ได้ง่าย สำหรับปัญหาที่พบบ่อย เช่น ผู้ขับขี่ขับรถด้วยความเร็วสูง การบรรทุกผู้โดยสารเกินกว่าอัตราที่กำหนด ผู้โดยสารไม่มีความชำนาญในการโดยสารเรือ

แนวทางปฏิบัติเพื่อป้องกันอุบัติเหตุจากการจราจรทางน้ำ

1. บุคคล ประกอบด้วย คนขับรถ และผู้โดยสาร มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 คนขับรถ ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ต้องขับรถด้วยความไม่ประมาท มีความระมัดระวัง

อยู่เสมอ

2) ควรปฏิบัติตามกฎจราจรทางน้ำอย่างเคร่งครัด

3) ไม่ขับรถด้วยความเร็วสูงหรือขับเบียดแซงเรือลำอื่น

และไม่สวนกันในระยะใกล้จนเกินไป

4) คนขับรถไม่ควรดื่มสุราหรือกินยาที่มีฤทธิ์ทำให้ง่วงนอน

5) คนขับรถควรที่สภาพจิตใจที่มั่นคง เช่น ไม่โมโหง่าย

ไม่ตกใจกลัวสิ่งใดง่าย แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้

6) ไม่ควรบรรทุกน้ำหนักเกินอัตราเพราะอาจทำให้

เรือล่มได้

7) ผู้ขับขี่ควรมีความรู้ความชำนาญในการขับรถ และควรผ่านการทดสอบและได้รับใบอนุญาตขับรถจากกรมเจ้าท่าตามกฎหมายจราจรทางน้ำ

1.2 ผู้โดยสาร ควรปฏิบัติ ดังนี้

1) ควรขึ้นหรือลงเรือด้วยความระมัดระวัง และไม่แย่งกันขึ้นหรือลงเรือโดยสาร

2) ยืนรอเรือโดยสารที่ท่าจอดเรือ ไม่ควรไปยืนรอที่โป๊ะ เพราะโป๊ะสามารถรับน้ำหนักได้จำกัด ถ้ามีผู้โดยสารไปยืนจำนวนมากอาจทำให้โป๊ะล่มและเกิดอุบัติเหตุได้

- 3) ปฏิบัติตามคำสั่งหรือคำแนะนำตักเตือนของผู้ควบคุม
เรืออย่างชัดเจน
- 4) ไม่นั่งบนกราบเรือหรือหลังคาเพราะอาจทำให้เกิด
อุบัติเหตุ
- 5) ไม่เอามือหรือเท้ารื้อน้ำ เพราะอาจจะทำให้พลัดตกเรือ
ได้ง่าย
- 6) ควรฝึกว่ายน้ำให้เป็น ถ้าต้องโดยสารเรือเป็นประจำ
- 7) ควรเตรียมตัวให้พร้อมในเรื่องความปลอดภัย
โดยเฉพาะในการเดินทางทัศนศึกษาหรือท่องเที่ยวทางน้ำ ต้องเตรียมห่วงชูชีพ
สวมเสื้อชูชีพไว้ให้พร้อมและเพียงพอ

2. เรือ

- 1) ไม่ควรบรรทุกเกินอัตราที่กำหนดไว้
- 2) ควรมีการตรวจสอบสภาพของเรือหรือเครื่องยนต์ของเรือ
อยู่เสมอ
- 3) ควรจะมีเครื่องชูชีพและพร้อมใช้งานได้ทุกเมื่อ
- 4) เรือควรมีสภาพมั่นคงแข็งแรง สามารถต้านแรงปะทะ
ต่าง ๆ ได้

3. สภาพแวดล้อม

- 1) ผู้ขับเรือควรรู้สภาพเส้นทางที่ต้องแล่นเรือผ่านว่ามี
สิ่งกีดขวาง ทางคดเคี้ยวหรือแคบตรงช่วงใด
- 2) ควรติดตามสภาพลมฟ้าอากาศจากกรมอุตุนิยมวิทยา
เป็นประจำ
- 3) ควรหลีกเลี่ยงเส้นทางที่มีน้ำไหลเชี่ยวหรือมีกระแสน้ำวน
- 4) ถ้าขับเรือในเวลากลางคืน หรือฝนตกหนัก หรือมี
หมอกจัด ควรเปิดสัญญาณ

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1. ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.1 สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ทั้งสิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต เห็นได้ด้วยตาเปล่าและไม่สามารถเห็นได้ด้วยตาเปล่า รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น หรืออาจจะกล่าวได้ว่า สิ่งแวดล้อมจะประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ดังนี้

- สิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ได้แก่ บรรยากาศ น้ำ ดิน แร่ธาตุ และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ บนโลก (พืช และสัตว์) ฯลฯ

- สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ สาธารณูปการต่าง ๆ เช่น ถนน สะพาน และเขื่อนกั้นน้ำ เป็นต้น

1.2 ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ (สิ่งแวดล้อม) ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ ได้แก่ บรรยากาศ ดิน น้ำ ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน และกำลังแรงงานมนุษย์ เป็นต้น

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์กัน อย่างใกล้ชิด ต่างกันที่สิ่งแวดล้อมนั้นรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏอยู่รอบตัวเรา ส่วนทรัพยากรธรรมชาติเน้นสิ่งที่อำนวยประโยชน์แก่มนุษย์มากกว่าสิ่งอื่น

2. ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.1 ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดสิ้น (Non - Exhausting Natural Resources) หรือทรัพยากรธรรมชาติที่มีใช้ตลอด (Inexhaustible Natural Resources) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ บางชนิดมนุษย์ขาดเป็นเวลานานไม่ได้ บางชนิดขาดไม่ได้แม้เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ก็อาจถึงตายได้ ได้แก่

1) อากาศ มีอยู่อย่างสมบูรณ์ในโลก จำเป็นและสำคัญต่อมนุษย์ สัตว์ พืช สิ่งมีชีวิตทุกชนิด

2) น้ำ (ในวัฏจักร) หมายถึง น้ำในลักษณะการเก็บน้ำแล้วแปรสภาพเป็นน้ำไหลบ่า น้ำท่า น้ำในลำน้ำ น้ำใต้ดิน น้ำซัง และน้ำในมหาสมุทร มีความจำเป็นต่อสิ่งมีชีวิต มีการหมุนเวียน ไม่จบสิ้น โดยทั่วไปมีปริมาณคงที่ในแต่ละแห่งของแต่ละปี นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรแสงอาทิตย์ ดิน และชั้นบรรยากาศ

2.2 ทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ (Replaceable or Renewable Natural Resources) เป็นทรัพยากรที่มีความจำเป็นต่อมนุษย์ในการดำรงชีพเพื่อตอบสนองปัจจัยสี่และความสะดวกสบาย เมื่อใช้แล้วสามารถเกิดทดแทนขึ้นได้ ซึ่งการทดแทนนั้นอาจใช้ระยะเวลาสั้นหรือยาวนานไม่เท่ากัน ได้แก่

1) น้ำที่ใช้ได้ หมายถึง น้ำในที่ใดที่หนึ่งเมื่อใช้หมดแล้ว จะมีการทดแทนได้ด้วยฝนที่ตกตามปกติในแต่ละแห่งจะมีฝนตกเกือบเท่า ๆ กันในแต่ละปี นอกจากเกิดความแห้งแล้งผิดปกติเท่านั้น

2) ดิน เป็นปัจจัยสำคัญที่ให้อาหารเสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ซึ่งกำเนิดจากพื้นดิน ปัจจัยที่ทำให้เกิดดิน คือ หิน อากาศ พืช ระยะเวลา ลักษณะภูมิประเทศ การทดแทนต้องใช้เวลานาน

นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรชนิดอื่น เช่น ทรัพยากรประมง ทรัพยากร
เกษตร (ผัก เนื้อสัตว์) พืช สัตว์ป่า ป่าไม้ พืชหายาก สัตว์ เป็นต้น

2.3 ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป (Exhausting Natural Resources) หรือทรัพยากรที่ไม่สามารถทดแทนได้ (Irreplaceable Natural Resources) เป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถจะนำมาทดแทนได้เมื่อใช้หมดไป ได้แก่ แร่โลหะ ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันปิโตรเลียม และถ่านหิน เป็นต้น ซึ่งทรัพยากรดังกล่าว จำเป็นมากต่อการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากนี้พื้นที่ใน ลักษณะธรรมชาติ (Land in Natural Condition) ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ทดแทนไม่ได้ เพราะเมื่อถูกทำลายลงแล้ว ไม่สามารถทำให้เหมือนสภาพเดิมได้ ทั้งใน ส่วนประกอบต่าง ๆ และทัศนียภาพ

3. ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มนุษย์เรามีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างใกล้ชิด ทั้งในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และในขณะเดียวกันก็เป็น ผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิต ความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติ มี 4 ประการ ดังนี้

- 1) เป็นแหล่งที่มาของวัตถุดิบ และผลผลิต
- 2) เป็นที่รองรับกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ และช่วยเกื้อกูลให้ชีวิต ดำรงอยู่ได้
- 3) เป็นแหล่งรองรับของเสีย และของเหลือเศษจากกระบวนการผลิต และการบริโภค
- 4) ให้ความรื่นรมย์แก่จิตใจของมนุษย์ เช่น ทิวทัศน์ ภูมิประเทศ ความงามของธรรมชาติ

การพัฒนาที่ผ่านมาได้ระดมใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ทรัพยากรธรณี ในอัตราที่สูงมาก และขาดประสิทธิภาพ จนส่งผลกระทบทำให้เกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเกิดการร่อยหรอ เสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งเริ่มส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในชนบท ทรัพยากรที่มีความสำคัญ ในการยังชีพ ดังนี้

- ทรัพยากรป่าไม้

พื้นที่ป่าไม้มีสภาพเสื่อมโทรม และมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก เนื่องมาจากสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การเผาป่า และการบุกรุกป่า เพื่อต้องการที่ดินเป็นที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร อาทิ การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และการใช้ที่ดินเพื่อ ดำเนินการโครงการของรัฐบาล ได้แก่ การจัดนิคมสร้างตนเอง การชลประทาน การไฟฟ้าพลังน้ำ การก่อสร้างทาง และกิจการรักษาความมั่นคงของชาติ เป็นต้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศลดลงอย่างมากได้ส่งผลกระทบต่อการควบคุมระบบ นิเวศโดยส่วนรวมอย่างชัดเจน ได้แก่ การเกิดวาตภัย และอุทกภัยครั้งร้ายแรงใน พื้นที่ภาคใต้ ปัญหาความแห้งแล้งในภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และปัญหาน้ำท่วมในฤดูฝนอย่างรุนแรง ซึ่งปัญหายภัยธรรมชาติ ดังกล่าวได้มีแนวโน้มของการเกิดจำนวนมากและบ่อยครั้งขึ้น อันก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลิตผลทางการเกษตร ชีวิต และทรัพย์สิน นอกจากนี้ยังเกิดผลกระทบ สิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ได้แก่ การสูญเสียหน้าดิน ปัญหาการตกตะกอนของดิน ปัญหาการตื้นเขินของแหล่งน้ำ และปัญหาสภาพดินฟ้าอากาศแปรปรวน เป็นต้น

- ทรัพยากรดิน

ปัญหาการพังทลายของดินและการสูญเสียหน้าดินโดยธรรมชาติ ได้แก่ การชะล้าง การกัดเซาะของน้ำและลม เป็นต้น และที่สำคัญ คือ ปัญหาจากการกระทำของมนุษย์ ได้แก่ การทำลายป่า เผาป่า การเพาะปลูกผิดวิธี การทิ้งขยะจากบ้านเรือน และเคมีอุตสาหกรรม เป็นต้น ทำให้ดินเค็ม ดินเปรี้ยว และดินต่า สูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของดิน จึงใช้ประโยชน์จากที่ดินได้ลดน้อยลง และทำให้ความสามารถในการผลิตทางด้านเกษตรลดน้อยลง และยังทำให้เกิดการทับถมของตะกอนดินตามแม่น้ำ ลำคลอง เขื่อน อ่างเก็บน้ำ เป็นเหตุให้แหล่งน้ำดังกล่าวตื้นเขิน ตลอดจนอาจจะทับถมอยู่ในแหล่งที่อยู่อาศัย และที่วางไข่ของสัตว์น้ำ อีกทั้งยังเป็นตัวกั้นแสงแดด ที่จะส่องลงสู่พื้นน้ำ สิ่งเหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและก่อให้เกิดการสูญเสียทางเศรษฐกิจ

- ทรัพยากรที่ดิน

ปัญหาการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดิน และไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การใช้ที่ดิน เพื่อการเกษตรกรรมอย่างไม่ถูกหลักวิชาการ ขาดการบำรุงรักษาดิน การปล่อยให้ผิวดินปราศจากพืชปกคลุม ทำให้สูญเสียความชุ่มชื้นในดิน การเพาะปลูกที่ทำให้ดินเสีย การใช้ปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืช เพื่อเร่งผลิตผล ทำให้ดินเสื่อมคุณภาพ และสารพิษตกค้างอยู่ในดิน การบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตป่าไม้บนพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง รวมทั้งปัญหาการขยายตัวของเมืองที่รุกล้ำเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรม และการนำมาใช้เป็นที่อยู่อาศัย ที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม หรือการเก็บที่ดินไว้เพื่อการเก็งกำไร โดยมีได้มีการนำมาใช้ประโยชน์แต่อย่างใด นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของประชากรประกอบกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ทำให้ความต้องการ

ใช้ที่ดินเพื่อการขยายเมืองและอุตสาหกรรมเพิ่มจำนวนตามไปด้วยอย่างรวดเร็ว โดยปราศจากการควบคุมการใช้ที่ดินภายในเมืองให้เหมาะสม เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมภายในเมืองหลายประการ ได้แก่ ปัญหาการตั้งถิ่นฐาน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการจราจร ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาขยะมูลฝอย และการบริการสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ เป็นต้น

- ทรัพยากรแหล่งน้ำ

การใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดความยุ่งยากต่อการจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาแหล่งน้ำ ปริมาณน้ำที่เก็บกักได้มีจำนวนจำกัด แต่ความต้องการใช้น้ำ มีปริมาณเพิ่มขึ้นตลอดเวลา และใช้อย่างสิ้นเปลืองทั้งในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอุปโภคบริโภค เป็นผลให้น้ำไม่เพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ ความสามารถในการเก็บกักน้ำของดินตามธรรมชาติมีประสิทธิภาพลดลง และปริมาณน้ำบางส่วนสูญเสียไป เพราะการปนเปื้อนจากน้ำเน่า และกากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำที่มีอยู่ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับการบริหารจัดการน้ำที่ไม่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดภาวะน้ำแล้งและมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหารุนแรงยิ่งขึ้น

- ทรัพยากรธรณี

การนำทรัพยากรธรณีทั้งในรูปแร่ธาตุ และพลังงานมาใช้ประโยชน์ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำเหมืองแร่ในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร การทำเหมืองแร่ทั้งบนบกและในทะเล การนำถ่านหินลิกไนต์มาใช้ และการพัฒนานำปิโตรเลียมขึ้นมาใช้ทั้งบนบก และในทะเล ได้ก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสีย และดินตะกอน ปัญหาเรื่องฝุ่นและอากาศเป็นพิษ

และปัญหาดินเสีย สาเหตุสำคัญ คือ การใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม การละเลย ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการควบคุม ป้องกันและ แก้ไขปัญหา

- ป่าชายเลน

พื้นที่ป่าชายเลนได้ลดลงอย่างมากจนเป็นที่น่าวิตก เนื่องจากการบุกรุกทำลาย โดยการเปลี่ยนสภาพพื้นที่ป่าชายเลนไปทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมากมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือนำมาใช้ทำการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (นากุ้ง) นอกจากนี้ ใช้เพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ทำเทียบเรือ ถนน เหมืองแร่ และการเกษตร ทำให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลงตลอดเวลา จนทำให้เกิดผลเสียต่อระบบนิเวศ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งที่อยู่อาศัย การเพาะพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่ง การกัดเซาะ และการพังทลายของที่ดินบริเวณชายฝั่ง และคุณภาพน้ำชายฝั่ง เป็นต้น

- ปะการัง

ปะการังที่สวยงามในเมืองไทยหลายแห่ง ต้องเสื่อมโทรมลง และถูกทำลายจำนวนมาก เนื่องจากการทำลายของมนุษย์ อาทิ การระเบิดปลา ซึ่งเป็นการทำลายปะการังอย่างรุนแรงเท่ากับเป็นการทำลายที่อยู่อาศัยของสัตว์ และพืชในบริเวณนั้น และเป็นการทำลายการประมงในอนาคตด้วย นอกจากนี้ ปัญหาตะกอนจากการทำเหมืองแร่ในทะเล ยังส่งผลกระทบทำให้เป็นอันตราย ต่อปะการัง การเปิดหน้าดินเพื่อทำถนนหรือก่อสร้างบริเวณริมชายฝั่ง จะทำให้ ดินโคลนหรือสีแดงของลูกรังไปทับถมชายหาด ปัญหาการปล่อยน้ำเสียลงทะเล การเก็บหอยหรือปะการังขึ้นมาขายเป็นของที่ระลึก ทำให้แนวปะการังเสียสมดุล และถูกทำลายลง การทิ้งสมอเรือ/การถอนสมอเรือ และการนำนักท่องเที่ยวไป เดินบนปะการัง

- ระบบนิเวศ

เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ กับบริเวณแวดล้อม ที่สิ่งมีชีวิตเหล่านั้นดำรงอยู่ การทำความเข้าใจกับระบบธรรมชาติ หรือระบบนิเวศ จะช่วยให้มนุษย์เรารู้จักใช้ประโยชน์ได้ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เราสามารถจำแนกระบบนิเวศได้ ดังนี้

1. ระบบนิเวศทางธรรมชาติ เป็นระบบที่ต้องพึ่งพาพลังงานจากดวงอาทิตย์เพื่อที่จะทำงานได้ ได้แก่

1.1 ระบบนิเวศแหล่งน้ำ แบ่งเป็นระบบนิเวศทางทะเล เช่น มหาสมุทร แนวปะการังทะเล และระบบนิเวศแหล่งน้ำจืด เช่น แม่น้ำ ทะเลสาบ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

1.2 ระบบนิเวศบนบก แบ่งเป็นระบบนิเวศกึ่งบก เช่น ป่าพรุ และระบบนิเวศบกแท้ เช่น ป่าดิบ ทุ่งหญ้า และทะเลทราย เป็นต้น

2. ระบบนิเวศเมือง - อุตสาหกรรม เป็นระบบที่ต้องพึ่งแหล่งพลังงานเพิ่มเติม เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง พลังนิวเคลียร์ เป็นระบบนิเวศที่มนุษย์สร้างขึ้นมาใหม่

3. ระบบนิเวศเกษตร เป็นระบบที่มนุษย์ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศทางธรรมชาติขึ้นมาใหม่

4. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างฉลาด ใช้จำนวนน้อยและใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งต้องมีการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ในสภาพปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีความหมายรวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วย

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสามารถกระทำได้หลายวิธี ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางตรง
ซึ่งปฏิบัติได้ในระดับบุคคล องค์กร และระดับประเทศ ดังนี้

1.1 การใช้อย่างประหยัด คือ การใช้เท่าที่มีความจำเป็น เพื่อให้มีทรัพยากรไว้ใช้ได้นานและเกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่ามากที่สุด

1.2 การนำกลับมาใช้ซ้ำอีก สิ่งของบางอย่างเมื่อมีการใช้แล้วครั้งหนึ่งสามารถที่จะนำมาใช้ซ้ำได้อีก เช่น ถูพลาสติก กระดาษ เป็นต้น หรือสามารถที่จะนำมาใช้ได้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การนำกระดาษที่ใช้แล้วไปผ่านกระบวนการต่าง ๆ เพื่อทำเป็นกระดาษแข็ง เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดปริมาณการใช้ทรัพยากรและการทำลายสิ่งแวดล้อมได้

1.3 การบูรณะซ่อมแซม สิ่งของบางอย่างเมื่อใช้เป็นเวลานานอาจเกิดการชำรุดได้ เพราะฉะนั้นถ้ามีการบูรณะซ่อมแซม ทำให้สามารถยืดอายุการใช้งานต่อไปได้อีก

1.4 การบำบัดและการฟื้นฟู เป็นวิธีการที่จะช่วยลดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรด้วยการบำบัดก่อน เช่น การบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น ก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ ส่วนการฟื้นฟูเป็นการรื้อฟื้นธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น การปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูความสมดุลของป่าชายเลนให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น

1.5 การใช้สิ่งอื่นทดแทน เป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้ใบตองแทนโฟม การใช้พลังงานแสงแดดแทนแร่เชื้อเพลิง การใช้ปุ๋ยชีวภาพแทนปุ๋ยเคมี เป็นต้น

2. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยทางอ้อม สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

2.1 การเฝ้าระวังดูแลและป้องกัน เป็นวิธีการที่จะไม่ให้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ได้แก่ การเฝ้าระวังการทิ้งขยะสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ คูคลอง และการจัดทำแนวป้องกันไฟฟ้า เป็นต้น

2.2 การพัฒนาคุณภาพประชาชน โดยสนับสนุนการศึกษาด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้องตามหลักวิชา ซึ่งสามารถทำได้ทุกระดับอายุ ทั้งในระบบโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และนอกระบบโรงเรียนผ่านสื่อสารมวลชนต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนเกิดความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในการอนุรักษ์ เกิดความรักความหวงแหน และให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง

2.3 การใช้มาตรการทางสังคมและกฎหมาย การจัดตั้งกลุ่มชุมชน ชมรม สมาคม เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ตลอดจนการให้ความร่วมมือทั้งทางด้านร่างกาย พลังใจ พลังความคิด ด้วยจิตสำนึกในคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่มีต่อตัวเรา ได้แก่ กลุ่มชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา ในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ มูลนิธิคุ้มครองสัตว์ป่าและพรรณพืชแห่งประเทศไทย มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร และมูลนิธิโลกสีเขียว เป็นต้น

2.4 ส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

ช่วยกันดูแลรักษาให้คงสภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตในท้องถิ่นของตน การประสานงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและความตระหนักระหว่างหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการปกป้อง ค้ำครอง พื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

2.5 ส่งเสริมการศึกษาวิจัย ค้นหาวิธีการ และพัฒนาเทคโนโลยี

มาใช้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การใช้ความรู้ทางเทคโนโลยีสารสนเทศมาจัดการวางแผนพัฒนา การพัฒนาอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ให้มีการประหยัดพลังงานมากขึ้น การค้นคว้าวิจัยวิธีการจัดการ การปรับปรุง พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน และการพัฒนาเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม (Solar cell หลอดไฟ LED การควบคุมการเปิด - ปิดด้วย Smart Phone) เป็นต้น

2.6 การกำหนดนโยบายและวางแนวทางของรัฐบาล การอนุรักษ์

และพัฒนาสิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางตรงและทางอ้อม

5. แนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ในปัจจุบันการนำความรู้ความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการจัดการหรือสร้างแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีด้วยกันหลายแนวทาง แนวทางหนึ่ง คือ แนวทางการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ 3Rs ดังนี้

1. **R: Reduce** คือ การลดการใช้ การบริโภคทรัพยากรที่ไม่จำเป็น โดยเฉพาะการลดการบริโภคทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป เช่น น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน และแร่ธาตุต่าง ๆ โดยการเลือกใช้เท่าที่จำเป็น เช่น ปิดไฟทุกครั้งที่ไม่ใช้งานหรือเปิดเฉพาะจุดที่ใช้งาน ปิดคอมพิวเตอร์และเครื่องปรับอากาศเมื่อไม่ใช้เป็นเวลานาน ๆ ถอดปลั๊กเครื่องใช้ไฟฟ้า เช่น กระติกน้ำร้อนเมื่อไม่ได้ใช้ ปั่นจักรยาน หรือนั่งรถโดยสารแทนการขับรถไปเอง เพียงเท่านี้เราก็สามารถเก็บทรัพยากรด้านพลังงานไว้ใช้ได้ยาวนานมากขึ้นประหยัดพลังงานและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2. **R : Reuse** คือ การใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่าที่สุด โดยการนำสิ่งของเครื่องใช้มาใช้ซ้ำ อาทิ การนำชุดทำงานเก่าที่ยังอยู่ในสภาพดีมาใส่เล่นหรือใส่นอนอยู่บ้านหรือนำไปบริจาค แทนที่จะทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ การนำกระดาษรายงานที่เขียนแล้ว 1 หน้า มาใช้ในหน้าที่เหลือหรืออาจนำมาทำเป็นกระดาษโน้ต ช่วยลดปริมาณการตัดต้นไม้ได้เป็นจำนวนมาก การนำขวดแก้วมาใส่น้ำรับประทานหรือนำมาประดิษฐ์เป็น แจกันดอกไม้หรือที่ใส่ดินสอ ซึ่งนอกจาก

จะช่วยลดค่าใช้จ่าย ลดการใช้พลังงานพลังงานแล้ว ยังช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และมีสิ่งประดิษฐ์ไว้ใช้งานอีกด้วย

3. R : Recycle คือ การนำหรือเลือกใช้ทรัพยากรที่สามารถนำกลับมารีไซเคิล หรือนำกลับมาใช้ใหม่ เป็นการลดการใช้ทรัพยากรในธรรมชาติ จำพวกต้นไม้ และแร่ธาตุต่าง ๆ เช่น ทราย เหล็ก อลูมิเนียม ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้สามารถนำมารีไซเคิลได้ อาทิ การนำเศษกระดาษไปรีไซเคิลเป็นกล่องหรือถุงกระดาษ การนำแก้วหรือพลาสติกมาหลอมใช้ใหม่เป็นขวด และภาชนะใส่ของ หรือเครื่องใช้อื่น ๆ ฝากระป๋องน้ำอัดลมก็สามารถนำมาหลอมใช้ใหม่ได้

6. แนวทางการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร

เน้นรูปแบบของการวางแผนจัดการขยะมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยที่จะต้องส่งเข้าไปทำลายด้วยระบบต่าง ๆ ให้น้อยที่สุด สามารถนำขยะมูลฝอยมาใช้ประโยชน์ทั้งในส่วนของการใช้ซ้ำและแปรรูปเพื่อใช้ใหม่ (Reuse & Recycle) รวมถึงการกำจัดที่ได้ผลพลอยได้ เช่น ปุ๋ยหมัก หรือพลังงาน โดยสรุปวิธีการดำเนินการตามแนวทาง ดังนี้

1. การลดปริมาณการผลิตมูลฝอย รณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการลดการผลิตมูลฝอยในแต่ละวันได้ ดังนี้

1.1 ลดการทิ้งบรรจุภัณฑ์โดยการใช้สินค้าชนิดเติมใหม่ เช่น ผงซักฟอก น้ำยาล้างจาน น้ำยาทำความสะอาดและถ่านไฟฉายชนิดชาร์จใหม่ เป็นต้น

1.2 เลือกใช้สินค้าที่มีคุณภาพมีหีบบรรจุภัณฑ์น้อย อายุการใช้งานยาวนานและตัวสินค้าไม่เป็นมลพิษ

1.3 ลดการใช้วัสดุกำจัดยาก เช่น โฟมบรรจุอาหาร และถุงพลาสติก

2. จัดระบบการรีไซเคิล หรือการรวบรวมเพื่อนำไปสู่การแปรรูปเพื่อใช้ใหม่

2.1 รณรงค์ให้ประชาชนแยกของเสีย นำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น กระดาษ พลาสติก และโลหะ นำไปใช้ซ้ำ หรือนำไปขาย/รีไซเคิล ขยะเศษอาหารนำมาหมักทำปุ๋ย ในรูปปุ๋ยน้ำ หรือปุ๋ยหมักเพื่อใช้ในชุมชน

2.2 จัดระบบที่เอื้อต่อการทำขยะรีไซเคิล

2.2.1 จัดภาชนะ (ถุง/ถัง) แยกประเภทขยะมูลฝอยที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน

2.2.2 จัดระบบบริการเก็บ ดังนี้

- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเอง โดยการจัดเก็บแบ่งเวลาการเก็บ เช่น หากแยกเป็นถุง 4 ถุง ขยะย่อยสลายได้ ขยะรีไซเคิล ขยะอันตราย และขยะทั่วไป ให้จัดเก็บขยะย่อยสลายและขยะทั่วไปทุกวัน ส่วนขยะรีไซเคิลและขยะอันตราย อาจจัดเก็บสัปดาห์ละครั้งหรือตามความเหมาะสม

- จัดกลุ่มประชาชนที่มีอาชีพรับซื้อของเก่าให้ช่วยเก็บขยะรีไซเคิลในรูปของการรับซื้อ โดยการแบ่งพื้นที่ในการจัดเก็บและกำหนดเวลาให้เหมาะสม

- ประสานงานกับร้านค้าที่รับซื้อของเก่าที่มีอยู่ในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียงในการรับซื้อขยะรีไซเคิลจัดระบบตามแหล่งการเกิดขยะขนาดใหญ่ เช่น ตลาด โรงเรียน สถานที่ราชการ ห้างสรรพสินค้า เป็นต้น

2.3 จัดกลุ่มอาสาสมัครหรือชมรมหรือนักเรียนให้มีกิจกรรม/โครงการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ใหม่ ดังนี้

- โครงการขยะรีไซเคิลแลกสิ่งของ เช่น ต้นไม้ ไข่
- โครงการทำปุ๋ยน้ำ ปุ๋ยอีเอ็ม ขยะหอม ปุ๋ยหมัก
- โครงการตลาดนัดขยะรีไซเคิล
- โครงการธนาคารวัสดุเหลือใช้
- โครงการร้านค้าสินค้ารีไซเคิล

2.4 จัดตั้งศูนย์รีไซเคิล หากพื้นที่ที่มีปริมาณขยะมูลฝอยเกิดขึ้นในแต่ละวันเป็นปริมาณมาก ๆ อาจจะมีการจัดตั้งศูนย์คัดแยกขยะมูลฝอยซึ่งสามารถจะรองรับจากชุมชนใกล้เคียงหรือรับซื้อจากประชาชนโดยตรงซึ่งอาจจะให้เอกชนลงทุนหรืออาจให้สัมปทานเอกชนก็ได้

3. การขนส่ง

3.1 ระยะทางไม่ไกลให้รถขนส่งขยะมูลฝอยไปยังสถานที่กำจัดโดยตรง

3.2 ระยะทางไกลและมีปริมาณขยะมูลฝอยมากอาจจะต้องสร้างสถานีขนถ่าย เพื่อถ่ายเทจากรถเก็บขนขยะมูลฝอยลงสู่รถบรรทุกขนาดใหญ่

4. ระบบการจัด

เนื่องจากขยะมูลฝอยใช้ประโยชน์ใหม่ได้ จึงควรจัดการเพื่อจัดทำลายให้น้อยที่สุด ควรเลือกระบบกำจัดแบบผสมผสานเนื่องจากปัญหาขาดแคลนพื้นที่ จึงควรพิจารณาปรับปรุงพื้นที่กำจัดมูลฝอยที่มีอยู่เดิม และพัฒนาให้เป็นศูนย์กำจัดขยะมูลฝอย โดยมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) จัดระบบคัดแยกขยะมูลฝอย
- 2) ระบบกำจัดผสมผสานหลาย ๆ ระบบในพื้นที่เดียวกัน ได้แก่ หมักทำปุ๋ย ฝังกลบ และวิธีอื่น ๆ เป็นต้น

5. การคัดแยก เก็บรวบรวมและขนส่งขยะมูลฝอย

ในการจัดการขยะมูลฝอยแบบครบวงจร จำเป็นต้องจัดให้มีระบบการคัดแยกขยะมูลฝอยประเภทต่าง ๆ ตามแต่ลักษณะองค์ประกอบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่ สามารถดำเนินการได้ตั้งแต่แหล่งกำเนิดโดยจัดวางภาชนะให้เหมาะสม ตลอดจนวางระบบการเก็บรวบรวมมูลฝอยอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับระบบการคัดแยกขยะมูลฝอย พร้อมทั้งพิจารณาควรจำเป็นของสถานีขนถ่ายขยะมูลฝอยและระบบขนส่งขยะมูลฝอยไปกำจัดต่อไป

ประเภทขยะมูลฝอย โดยทั่วไปแล้วขยะแบ่งออกเป็น

4 ประเภท ดังนี้

1. ขยะย่อยสลาย หรือมูลฝอยย่อยสลาย คือ ขยะที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว สามารถนำมาหมักทำปุ๋ยได้เช่น เศษผัก เปลือกผลไม้ เศษอาหาร ใบไม้ เศษเนื้อสัตว์ เป็นต้น แต่ไม่รวมถึงซากหรือเศษของพืช ผัก ผลไม้ หรือสัตว์ ที่เกิดจากการทดลองในห้องปฏิบัติการ เป็นต้น

2. ขยะรีไซเคิล หรือมูลฝอยที่ยังใช้ได้ คือ ของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้ซึ่งสามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น แก้ว กระจก ภาชนะเครื่องดื่ม เศษพลาสติก เศษโลหะ อลูมิเนียม ยางรถยนต์ ก่อสร้างเครื่องดื่มแบบ UHT เป็นต้น

3. ขยะทั่วไป หรือมูลฝอยทั่วไป คือ ขยะประเภทอื่นนอกเหนือจากขยะย่อยสลาย ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย มีลักษณะที่ย่อยสลายยากและไม่คุ้มค่าสำหรับการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เช่น ห่อพลาสติก ใส่ขนม ถุงพลาสติกบรรจุผงซักฟอก พลาสติกห่อลูกอม ซองบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป ถุงพลาสติกเปื้อนเศษอาหาร โฟมเปื้อนอาหาร พอยล์เปื้อนอาหาร ซองหรือถุงพลาสติกสำหรับบรรจุเครื่องดื่มด้วยวิธีรีดความร้อน เป็นต้น

4. ขยะอันตราย หรือมูลฝอยอันตราย คือ มูลฝอยที่ปนเปื้อน หรือมีองค์ประกอบของวัตถุ ได้แก่ วัตถุระเบิดได้ วัตถุไวไฟ วัตถุออกไซด์และวัตถุเปอร์ออกไซด์ วัตถุมีพิษ วัตถุที่ทำให้เกิดโรค วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพันธุกรรม วัตถุกัดกร่อน วัตถุที่ก่อให้เกิดการระคายเคือง วัตถุอย่างอื่นที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อ

คุณภาพสิ่งแวดล้อม หรืออาจทำให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน เช่น หลอดฟลูออเรสเซนต์ ถ่านไฟฉายหรือแบตเตอรี่โทรศัพท์เคลื่อนที่ ภาชนะที่ใช้บรรจุสารกำจัดแมลงหรือวัชพืช กระบองสปเรย์บรรจุสีหรือสารเคมี เป็นต้น

ในกรณีที่สถานที่ที่มีพื้นที่จำกัดในการจัดวางภาชนะรองรับขยะมูลฝอย และมีจำนวนคน ที่ค่อนข้างมากในบริเวณพื้นที่นั้น เช่น ศูนย์การประชุม สนามบิน ควรมีถังที่สามารถรองรับขยะมูลฝอยได้ ทั้ง 4 ประเภทในถังเดียวกัน โดยแบ่งพื้นที่ของถังขยะมูลฝอยออกเป็น 4 ช่อง และตัวถังรองรับขยะมูลฝอย ทำด้วยสแตนเลส มีฝาปิดแยกเป็น 4 สี ในแต่ละช่องตามประเภทของขยะมูลฝอย ที่รองรับ ดังนี้

- ฝาสีเขียว รองรับขยะมูลฝอยที่เน่าเสียและย่อยสลายได้เร็ว
- ฝาสีเหลือง รองรับขยะมูลฝอยที่สามารถนำไปรีไซเคิลหรือขายได้
- ฝาสีแดง รองรับขยะมูลฝอยที่มีอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม
- ฝาสีฟ้า รองรับขยะมูลฝอยที่ย่อยสลายไม่ได้ไม่เป็นพิษและไม่คุ้มค่าต่อการรีไซเคิลและมีสัญลักษณ์ข้างถัง

ทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. ความหมายของทรัพยากรการท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งตั้งแต่ในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับภูมิภาค และระดับโลก อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยสิ่งเหล่านั้นจะต้องมีความงดงามแปลกตา มีความสำคัญหรือมีคุณค่า รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตอันดีงาม ที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมอันทรงคุณค่า และมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ ก็ถือเป็นทรัพยากร การท่องเที่ยว ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่ได้เปรียบเชิงภูมิศาสตร์ ทำเลที่ตั้ง ลักษณะภูมิประเทศ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว

สรุปนิยามของแหล่งท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. ขอบเขต

- จุดมุ่งหมายหลัก คือ สภาพที่ดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว ต้องมุ่งไปเยือนและอยู่เป็นช่วงเวลาหนึ่ง

- จุดหมายรอง คือ สถานที่แวะพัก

2. ความเป็นเจ้าของ

- การจัดแบ่งแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นตามความเป็นเจ้าของ

- เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ รัฐบาล องค์กรที่ไม่หวังผลกำไร และภาคเอกชน

- อุทยานแห่งชาติและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ดำเนินงานโดยรัฐบาล

- ห้างสรรพสินค้า สวนสนุก ไนท์คลับ สวนสัตว์บางแห่ง ดำเนินงานโดยเอกชน

3. ความคงทนถาวร

- ประเภทที่เป็นสถานที่ มีความคงทนถาวรกว่าเป็นงานเทศกาลหรือกิจกรรมต่าง ๆ

- งานเทศกาลที่มีช่วงเวลาดำเนินการ
- แหล่งท่องเที่ยวแต่ละจังหวัดตอบสนองจุดประสงค์ของนักท่องเที่ยว
- แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

2. ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

โดยทั่วไปแล้วทรัพยากรการท่องเที่ยวอาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีความสวยงามแปลกตาตามสภาพทางภูมิศาสตร์และธรณีวิทยา แบ่งออกเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติ (National park) 2) วนอุทยาน (Forest park) 3) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า (Wildlife sanctuary) 4) เขตห้ามล่าสัตว์ป่า (Non hunting area) 5) สวนพฤกษศาสตร์ (Botanical garden) 6) สวนรุกขชาติ (Arboretum)

2.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มนุษย์แต่ละกลุ่ม หรือชุมชนได้สร้างขึ้น ประดิษฐ์คิดค้น และยึดถือปฏิบัติกันเป็นระยะเวลายาวนาน ทรัพยากรประเภทนี้ ได้แก่ ทรัพยากรที่เป็นประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถาน โบราณวัตถุ และทรัพยากรที่เป็นศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต/ความเป็นอยู่ ศูนย์วัฒนธรรม สินค้า และหัตถกรรมพื้นเมือง เป็นต้น

ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และที่มนุษย์สร้างขึ้นที่สำคัญในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย แบ่งออกเป็น 5 ภูมิภาค ดังนี้

1. ภาคเหนือ มีพรมแดนติดต่อกับประเทศลาวและประเทศพม่า นอกจากจะมีธรรมชาติ ที่งดงามแล้ว ภาคเหนือตอนล่างยังเป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่นับตั้งแต่สมัยอาณาจักรสุโขทัย ศรีสัชนาลัย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เนื่องจากมีความงดงามทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นเป็นตัวแทนของศิลปกรรมสยามยุคแรกและเป็นต้นกำเนิดการสร้างประเทศ แหล่งท่องเที่ยวสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดพระแก้ว จังหวัดเชียงราย วัดพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุดอยสุพรรณ และเจดีย์กุฎุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน

วัดพระธาตุแช่แห้ง จังหวัดน่าน พระธาตุคอกงมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน และ อุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ภูชี้ฟ้า จังหวัดเชียงราย อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ และดอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่ วัดพระธาตุจอมทอง ถ้ำน้ำลอด ถ้ำผาแดง จังหวัดพะเยา และวนอุทยานแพะเมืองผี จังหวัดแพร่ เป็นต้น

2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาคอีสาน) มีพื้นที่กว้างใหญ่ครอบคลุม 1 ใน 3 ของพื้นที่ประเทศ มีพรมแดนติดต่อกับประเทศลาวและประเทศกัมพูชา เป็นแหล่งอารยธรรมเก่าแก่แห่งหนึ่งของโลกและเป็นแหล่งที่มีโบราณวัตถุอันแสดงถึงวัฒนธรรมเก่าแก่ได้อย่างชัดเจนสมบูรณ์ รวมทั้งเป็นแหล่งวัฒนธรรมสังคม วิวัฒนาการ และยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา

3. ภาคกลาง กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้ว ป้อมพระสุเมรุ กรุงเทพมหานคร วัดมหาธาตุ วัดพระราชวังบางปะอิน ศูนย์ศิลปาชีพบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อนุสาวรีย์วีรชนค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี และพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ คลองโค่น จังหวัดสมุทรสงคราม แม่น้ำแคว แม่น้ำไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

4. ภาคตะวันออก พื้นที่ตั้งแต่จังหวัดชลบุรี ไปยังจังหวัดจันทบุรี มีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทางทะเล ได้แก่ เกาะล้าน ทะเลบางแสน ทะเลพัทยา จังหวัดชลบุรี เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง และเกาะช้าง เกาะกูด จังหวัดตราด เป็นต้น

5. ภาคใต้ ภูมิประเทศเป็นคาบสมุทรระหว่างทะเลอันดามัน และมหาสมุทรอินเดีย หรืออ่าวไทย เกือบทุกจังหวัดมีอาณาเขตส่วนใดส่วนหนึ่งติดต่อกับทะเล (ยกเว้นยะลาเป็นจังหวัดเดียวที่ไม่มีอาณาเขตติดต่อกับทะเล) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่เป็นที่รู้จักทั่วโลกมากมาย ได้แก่ หมู่เกาะสิมิลัน จังหวัดพังงา หาดนพรัตน์ธารา - หมู่เกาะพีพี และอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ แหลมพรหมเทพ จังหวัดภูเก็ต หาดสมิหลา จังหวัดสงขลา อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา จังหวัดพังงา และเกาะกระดาน จังหวัดตรัง เป็นต้น

การคมนาคมขนส่ง จัดว่าเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวไปได้อย่างกว้างขวาง และถือได้ว่าเป็นธุรกิจหนึ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ นอกจากนี้จากกล่าวได้ว่า การคมนาคมขนส่งเป็นธุรกิจ ที่มีผลกระทบโดยตรงต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพราะการเดินทางจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากการเดินทางขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว หรือโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยวยังเป็นองค์ประกอบที่สนับสนุนให้การท่องเที่ยวสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี เช่น การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวต้องใช้เรือการคมนาคมขนส่ง จึงจำเป็นต้องมีธุรกิจขนส่งเข้ามาเกี่ยวข้อง การต้องการความปลอดภัยจากการเดินทางท่องเที่ยว การต้องการเครื่องใช้สาธารณูปโภคต่าง ๆ การต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เช่น ร้านค้า ร้านอาหาร และที่พัก ซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นสิ่งสำคัญและเป็นตัวสนับสนุนให้การท่องเที่ยวพัฒนาไปด้วยดี อาจกล่าวได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวใดที่ขาดโครงสร้างพื้นฐานหรือสิ่งอำนวยความสะดวกจะส่งผลกระทบต่อความสนใจในแหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและนักลงทุนลดน้อยลง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง หลักความรู้อันเกิดจากความสามารถ ประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดในการประดิษฐ์คิดค้นของคนในท้องถิ่น โดยเป็นผลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ เลือกรสร พัฒนาและถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษจนถึงคนรุ่นปัจจุบัน เพื่อใช้ ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

2. ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ธรรมชาติเป็นสิ่งที่มีความก่อนมนุษย์ เมื่อมนุษย์เข้ามาอยู่อาศัยอยู่ร่วมกับธรรมชาติ จึงก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต การปรับตัวของมนุษย์ เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ จึงก่อให้เกิด ภูมิปัญญาต่าง ๆ เช่น การเอาสมุนไพรมาใช้ในการป้องกันและรักษาโรค การสร้างที่อยู่อาศัย การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างสมดุล และยั่งยืนเช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำสกัดชีวภาพเพื่อใช้ในการเกษตรปลอดสารพิษ การเลี้ยงตัวไหมเพื่อนำมาทอผ้า ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงช่วยให้คนในท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมธรรมชาติ และไม่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

3. การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชน

บุคคลและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนได้โดยปฏิบัติ ดังนี้

- 1) รวมตัวกันสร้างเครือข่ายท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 2) จัดให้มีกิจกรรมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เยาวชน
- 3) นักเรียนหรือบุคคลในชุมชนไปศึกษาภูมิปัญญาประเภทต่าง ๆ ในชุมชนหรือนำครูภูมิปัญญาไทยมาถ่ายทอดให้แก่นักเรียนในโรงเรียนหรือแก่บุคคลในชุมชน
- 4) จัดโครงการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป
- 5) เผยแพร่หรือแลกเปลี่ยนภูมิปัญญาท้องถิ่นไปสู่ท้องถิ่นอื่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นสิ่งที่นักเรียนภาคภูมิใจและควรแก่การอนุรักษ์ให้คงอยู่ต่อไป

การทำวาวไทยเป็นการเผยแพร่การเล่นของไทยให้เป็นที่รู้จัก

4. ตัวอย่างภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน

ในแต่ละท้องถิ่นจะมีภูมิปัญญาที่คนในท้องถิ่นสร้างสรรค์ขึ้นจนเป็นเอกลักษณ์ของคนในท้องถิ่น ภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น ดังนี้

4.1 การทำเหมืองฝาย เป็นการจัดการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคและบริโภคของคนไทยในภาคเหนือที่มีมาแต่โบราณ ระบบนี้ใช้การแบ่งปันน้ำระหว่างสมาชิกของสังคม โดยมีการตั้งคณะกรรมการ จัดสรรน้ำขึ้นมาดำเนินการและมีบุคคลที่ชาวบ้านยอมรับเป็นหัวหน้า ระบบเหมืองฝายถือเป็นภูมิปัญญาไทยที่ใช้ความยุติธรรมเป็นหลัก กล่าวคือ การจัดสรรน้ำจะใช้สัดส่วนของไร่นาที่ทำการเกษตรเป็นเกณฑ์ ด้วยวิธีการนี้จะทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามต้นน้ำและปลายน้ำได้รับประโยชน์จากการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ชาวบ้านจึงอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

4.2 การแปรรูปอาหาร คนไทยในภาคต่าง ๆ จะรู้จักวิธีการแปรรูปอาหารในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การหมักและการดอง เพื่อเก็บอาหารไว้รับประทานได้นาน ๆ เช่น ชุมชนที่อยู่ริมทะเล คนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพประมง เมื่อจับปลามาได้มากจึงนำไปแปรรูปตากแห้ง เช่น ปลาเค็ม หมักแห้ง กุ้งแห้ง คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะนำปลาที่จับได้มาหมักในไห เรียกว่า ปลาร้า

การแปรรูปปลาสดเป็นปลาดกแห้งเพื่อให้เก็บไว้ได้นาน

4.3 การจับสัตว์น้ำ ในอดีตคนไทยส่วนใหญ่นิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แหล่งน้ำ จึงมีการประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือสำหรับจับสัตว์น้ำ โดยใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่นมาประดิษฐ์เป็นเครื่องมือ เช่น ลอบ สวิง โพงพาง ไซ แห

ลอบยีนทำจากไม้ไผ่ถักด้วยเชือกเพื่อใช้จับปลา

4.4 ก่องข้าวและกระต๊อบ เป็นภาชนะบรรจุข้าวเหนียวที่ทำขึ้นโดยใช้วัสดุจากธรรมชาติที่หาได้ในท้องถิ่น ก่องข้าวและกระต๊อบมีข้อดีกว่าหม้อหุงข้าวและพาชนะพลาสติกสมัยใหม่ตรงที่สามารถเก็บความร้อนได้โดยที่ข้าวไต่เปียกหรือแฉะและไม่มีไอน้ำเกาะอยู่ ข้อแตกต่างมาจากเทคนิคการสารก่องข้าวและกระต๊อบสานให้ชั้นในมีช่องให้ไอน้ำระเหยผ่านได้ขณะที่ชั้นนอกจะสานทึบเพื่อกักความร้อน ซึ่งคุณสมบัตินี้ทำให้ข้าวไม่ขึ้นแฉะ และไม่มียากลิ่น

กระต๊อบข้าว

4.5 ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการมุ่งเน้นใช้ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของประเทศสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาและกำลังซื้อที่เพิ่มขึ้นแก่สินค้า “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” ซึ่งรัฐบาลมีความพยายามที่จะเพิ่มความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจชุมชน จึงได้มีโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ซึ่งเป็นการบูรณาการการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวเข้ากับการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดสินค้า OTOP ในชุมชนต่าง ๆ เพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและเพิ่มยอดขายสินค้าให้เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้คนเข้าไปท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ ที่มีสินค้า OTOP ที่ผลิตโดยสมาชิกในชุมชนใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในชุมชน ใช้ภูมิปัญญาของคนในชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) วัตถุประสงค์

- เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เกิดรายได้กับชุมชน โดยยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง กระตุ้นเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง
- เพื่อเชื่อมโยงเส้นทางในการท่องเที่ยว (กระแสหลัก เมืองรอง ชุมชน) ให้มีความโดดเด่น มีความพร้อมบนอัตลักษณ์ของชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี
- เพื่อสร้างและพัฒนาบุคลากร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีให้มีขีดความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และนำมาต่อยอดการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างเหมาะสม

2) กระบวนการ มาตรการแนวทาง และกลยุทธ์ในการขับเคลื่อน มีรายละเอียดดังตารางด้านล่างนี้

ทั้งนี้ หน้าที่ในการส่งเสริมการตลาดสินค้าเป็นหน้าที่ของพัฒนาชุมชนในแต่ละจังหวัดให้เป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวที่มาเยือน สร้างความแตกต่างด้วยปัจจัยต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ใช้การตลาดในการสร้างคุณค่าให้แก่สินค้าให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ชื่นชม มีการจัดประกวดแข่งขันการดำเนินงานสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีจากระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ ดังนั้น ชุมชนจะต้องร่วมมือร่วมใจกัน และร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างชุมชนท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและมีคุณภาพ สร้างเสริมรายได้และอาชีพของชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

ตัวอย่างข้อสอบ

ข้อสอบปรนัย

วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

วิชา มัคคุเทศก์

- ข้อใดคือผู้รับผิดชอบในการดูแลและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ
 - ผู้นำเที่ยว
 - มัคคุเทศก์
 - นักท่องเที่ยว
 - พนักงานเจ้าหน้าที่
- ข้อใดคือความหมายของคำว่า มัคคุเทศก์
 - ผู้นำ
 - ผู้ชี้แนะ
 - ผู้นำทาง
 - ถูกทุกข้อ
- ข้อใดที่กล่าวถึงความสำคัญของมัคคุเทศก์ได้อย่างถูกต้องมากที่สุด
 - แนะนำและอธิบายสิ่งต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวทราบ
 - แนะนำการนำเข้าและการส่งออกสินค้า
 - อำนวยความสะดวกในด้านอาหาร
 - แนะนำและจำหน่ายสินค้า OTOP ให้แก่นักท่องเที่ยว
- ข้อใดมิใช่คุณสมบัติของมัคคุเทศก์
 - สวย สง่างาม
 - มีมนุษยสัมพันธ์ดี
 - มีบุคลิกภาพ
 - มีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวดี
- ข้อใดมิใช่หน้าที่ของมัคคุเทศก์
 - เล่าเรื่องราว ความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยวได้
 - ช่วยนักท่องเที่ยวได้รับความปลอดภัย
 - นำพานักท่องเที่ยวชมฉาย
 - ช่วยนักท่องเที่ยวประหยัดงบประมาณ

6. ข้อใดมีใช้จรรยาบรรณของมัคคุเทศก์
 - ก. เติบโตจนสถาบันพระมหากษัตริย์
 - ข. มีความรับผิดชอบและเสียสละ
 - ค. รักษาชื่อเสียงของตนเอง
 - ง. สร้างมิตรภาพกับผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ
7. ข้อใดเป็นกระบวนการในการค้นหาและรวบรวมข้อมูล
 - ก. การจดบันทึก
 - ข. การอัดวีดีโอ
 - ค. การปาฐกถา
 - ง. ถูกเฉพาะข้อ ก. และ ข.
8. การท่องเที่ยวจัดอยู่ในอุตสาหกรรมประเภทอะไร
 - ก. อุตสาหกรรมการบริการ
 - ข. อุตสาหกรรมครัวเรือน
 - ค. อุตสาหกรรมการขนส่ง
 - ง. อุตสาหกรรมขนาดใหญ่
9. ข้อใดเป็นเนื้อหาที่สำคัญที่สุดสำหรับมัคคุเทศก์ในการเล่าเหตุการณ์สำคัญของท้องถิ่น
 - ก. ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
 - ข. กิจกรรม D.I.Y.
 - ค. อาหารท้องถิ่น
 - ง. การแต่งกาย
10. ข้อใดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - ก. ดอยอ่างขาง
 - ข. ดอกพญาเสือโคร่ง
 - ค. วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหาร
 - ง. หมู่บ้านชุมชนชนเผ่าชาวเขา
11. ข้อใดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือ
 - ก. วัดพระธาตุดอยสุเทพ
 - ข. วัดพระศรีมหาธาตุ
 - ค. วัดพระศรีสรรเพชญ์
 - ง. วัดพระศรีมหาโพธิ์

- คู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ 91
มัลลิกา

18. ข้อใดเป็นวิธีที่ดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับลูกเสือ เนตรนารี ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- ก. จัดทำโครงการฝายชะลอน้ำ
 - ข. งดใช้ไฟฟ้าในครัวเรือน
 - ค. ประดิษฐ์เครื่องมือประหยัดพลังงาน
 - ง. คำนวณปัจจัยวิธีอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
19. ข้อใดเป็นวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องที่สุดในการอนุรักษ์โบราณวัตถุ
- ก. เช็ดทำความสะอาดด้วยน้ำสะอาดเท่านั้น
 - ข. เก็บรักษาไว้ในห้องปลอดเชื้อโรค
 - ค. รณรงค์ไม่ให้มีการซื้อขาย
 - ง. นำไปเก็บรักษาไว้ในพิพิธภัณฑ์
20. ข้อใด**มิใช่**ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน
- ก. การแปรรูปอาหาร
 - ข. การปลูกต้นไม้และดอกไม้
 - ค. การทำกระติบข้าวเหนียว
 - ง. การทำชุมชนท่องเที่ยว OTOP
-

เฉลยข้อสอบปรนัย
วิชาพิเศษลูกเสือ เนตรนารี สามัญรุ่นใหญ่
วิชา มัคคุเทศก์

ข้อที่	คำตอบ	ข้อที่	คำตอบ
1.	ข	11.	ก
2.	ง	12.	ค
3.	ก	13.	ก
4.	ก	14.	ข
5.	ง	15.	ข
6.	ค	16.	ค
7.	ง	17.	ง
8.	ก	18.	ก
9.	ก	19.	ง
10.	ง	20.	ข

ข้อสอบภาคปฏิบัติ

ขอให้ลูกเสือ เนตรนารี อธิบายรายละเอียดการสำรวจพื้นที่อย่างละเอียดจากสถานที่ที่กำหนดให้มีรัศมีไกลไม่น้อยกว่า 3 กิโลเมตร และบันทึกไว้ในสมุดปุมของการเดินทางสำรวจอย่างละเอียด โดยเลือกการสำรวจจากหัวข้อที่กำหนดเพียง 2 หัวข้อ ดังนี้

1. เดินทางตามทางเท้า หรือทางน้ำตามแผนที่ปัจจุบัน และทำรายงานเกี่ยวกับสภาพและลักษณะเส้นทาง
2. การเกษตรกรรมและการอุตสาหกรรมของท้องถิ่นตนเอง ตลอดจนการใช้ที่ดินให้เป็นประโยชน์
3. ประวัติท้องถิ่น โดยเน้นเรื่อง โบราณวัตถุ หรือโบราณสถานที่สนใจ รวมทั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นเนื่องจากการพัฒนาในปัจจุบัน
4. พื้นดิน ต้นไม้ ไม้พุ่ม ไม้ดอก นก และสัตว์ที่พบในเส้นทางที่เดินผ่าน
5. แม่น้ำลำคลองที่ใช้ในการเดินเรือ เป็นระยะทางไม่น้อยกว่า 8 กิโลเมตร โดยบรรยายถึงน้ำขึ้น น้ำลง ร่องน้ำ น้ำตื้น หรือสันดอน ขนบธรรมเนียม ประเพณีการเดินเรือของท้องถิ่น และกฎจราจรทางน้ำ รวมทั้งระเบียบที่ลูกเสือพึงปฏิบัติในการสัญจรทางน้ำ พร้อมทั้งบอกรายละเอียดทำเลที่เหมาะสมในการตั้งค่ายพักแรม 2 แห่ง ซึ่งอยู่ใกล้บริเวณที่จอดเรือด้วย

[illegible]

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้บันทึก
(.....)
วัน.....เดือน.....พ.ศ.....

บรรณานุกรม

บรรณานุกรมหนังสือ/เอกสาร

- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการลูกเสือ สำนักงานการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน, สำนักงาน. **คู่มือการสอบเครื่องหมายลูกเสือโลก การสอบเครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ การสอบเครื่องหมายลูกเสือ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2560.**
- คณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ, สำนักงาน. **ข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2528.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้ำของคุรุสภาของ สกสค. 2548.

บรรณานุกรมเว็บไซต์

- กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย.//คู่มือบริหารโครงการชุมชนท่องเที่ยว
OTOP นวัตกรรม.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก [www.oic.go.th/
Fileweb/cabinfocenter3/Drawor051/General](http://www.oic.go.th/Fileweb/cabinfocenter3/Drawor051/General)
- กัญญา พงศ์จันทร์เสถียร.// (พ.ศ. 2563).//เที่ยวเมืองไทยสำหรับนักเรียน
มัธยมศึกษาปีที่ 3.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก [http://www.
sriayudhya.ac.th/databackup/elerning/tourismthai/lesson3/
page12.html](http://www.sriayudhya.ac.th/databackup/elerning/tourismthai/lesson3/page12.html)
- เกวลิน ประเสริฐสร.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก [http://sites.google.com/
site/kaevalinparserdsorn/sabay/4](http://sites.google.com/site/kaevalinparserdsorn/sabay/4)
- คณะนิติศาสตร์ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.//
(พ.ศ. 2557).//อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//
จาก <https://tourismatbuu.wordpress.com>
- นิทานพื้นบ้าน.// (พ.ศ. 2559).//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก [www.sites.
google.com/site/pisineekan48049](http://www.sites.google.com/site/pisineekan48049).
- มัคคุเทศก์และจรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//
จาก <http://www.cvc.ac.th>
- วิสุทธิ์ ภิญญาวานิชกะ.//สารพันปัญหาโบราณสถานไทย.//สืบค้นเมื่อ
พ.ศ. 2563.//จาก <http://www.wisut.net/article/>
- สำนักงานวิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.//การทำนุบำรุงศาสนสถาน
และโบราณสถาน งานวิจัย.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก [https://
www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b2210565](https://www.car.chula.ac.th/display7.php?bib=b2210565)

สำนักราชบัณฑิตยสภา.//(พ.ศ. 2552).//ทรัพยากรการท่องเที่ยว.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก <http://www.royin.go.th/?knowledge=>

สำนักสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน.//(พ.ศ. 2563).//ความรู้เรื่อง...ดิน...สำหรับเยาวชน.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก http://oss101.idd.go.th/web_soils_for_youth/s_type2.htm

หลักการมัคคุเทศก์ (Tourist Guide).//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก <http://bloggerkrusaisuda.files.wordpress.com>

Krusunny.//การใช้ภาษาอังกฤษสำหรับนำเที่ยว.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก <http://krusunny.wordpress.com>

Recycle Group.//ความรู้ด้านขยะ.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก <http://sites.google.com>

Tourism Industrail DPU มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.//(พ.ศ. 2563).//ทรัพยากรการท่องเที่ยว.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก <http://torismindustrydpu002yota.blogspot.com/2010/07/tranporations.html>

True ปลุปัญหา.//น้ำขึ้นน้ำลงเกิดขึ้นได้อย่างไร.//สืบค้นเมื่อ พ.ศ. 2563.//จาก <https://www.truelookpanya.com/knowledge2content/6820242-blo-scier-sci->

ກາຕາພາບ

ขั้นตอนการดำเนินการสอบวิชาพิเศษ การขออนุมัติและการประดับเครื่องหมาย

1. ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เมื่อสอบเครื่องหมายลูกเสือโลกได้แล้ว และได้เข้าพิธีประจำกอง จึงมีสิทธิ์ประดับเครื่องหมายลูกเสือโลก จากนั้นจึงมีสิทธิ์เลือกสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

2. เมื่อลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ แสดงความประสงค์ที่จะสอบเพื่อรับเครื่องหมายวิชาพิเศษ คณะกรรมการดำเนินงานของกองลูกเสือจะต้องพิจารณาเห็นชอบให้มีการสอบวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ตามที่เสนอมาก่อน

3. ผู้กำกับกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เสนอโครงการเพื่อขออนุมัติต่อผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน

4. เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว จึงจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โดยประธานคณะกรรมการสอบต้องได้รับเครื่องหมายวูดแบดจ์ ประเภทสามัญรุ่นใหญ่ ส่วนกรรมการอื่นต้องผ่านการฝึกอบรมขั้นความรู้เบื้องต้น ประเภทสามัญรุ่นใหญ่เป็นอย่างน้อย

5. ดำเนินการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

6. เมื่อสอบเสร็จแล้ว สถานศึกษาทำหนังสือขออนุมัติผลการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และการประดับเครื่องหมายไปยังผู้มีอำนาจอนุมัติ พร้อมแนบหลักฐาน ดังนี้

6.1 โครงการสอบวิชาพิเศษ

6.2 คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบ

6.3 ขอสอบภาคทฤษฎี

6.4 ขอสอบภาคปฏิบัติ

6.5 ผลการสอบลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ที่สอบผ่าน - ไม่ผ่าน

7. ส่วนกลาง (เลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ) หรือส่วนภูมิภาค (ผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัด) อนุมัติผลการสอบ และการประดับเครื่องหมายวิชา พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ แล้วแต่กรณี

8. เมื่อสถานศึกษาได้รับหนังสืออนุมัติผลการสอบเครื่องหมายวิชา พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และการประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญ รุ่นใหญ่แล้ว จะต้องดำเนินการ ดังนี้

8.1 สถานศึกษาออกหนังสือรับรองให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ที่สอบผ่าน

8.2 กรรมการบันทึกหลักฐานในบัตรประจำตัวลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ (ลส.17)

8.3 ผู้กำกับกองลงทะเบียนไว้เป็นหลักฐานในทะเบียนกองลูกเสือ สามัญรุ่นใหญ่ (ลส.8)

9. การประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือ (ดูภาคผนวก)

(ตัวอย่างโครงการสอบวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่)

ชื่อโครงการ การสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
โรงเรียน.....

แผนงาน วิชาการ

หน่วยงานรับผิดชอบ โรงเรียน.....

ผู้รับผิดชอบ นาย.....

ระยะเวลาดำเนินการ -

1. หลักการและเหตุผล

ด้วยมติที่ประชุมนายหมู่ ของกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ครั้งที่...../.....
เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.ณ ห้องประชุม
ลูกเสือ โรงเรียน..... มีมติเห็นชอบให้มีการสอบ
เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน.....วิชา เพื่อให้ลูกเสือ
สามัญรุ่นใหญ่ได้แสดงออกซึ่งทักษะ ความสนใจของตนเอง และมีส่วนในการ
ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับลูกเสืออื่น ๆ ตามจุดหมายของการลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
คือ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาในทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ ศิลธรรม และสังคม
ของลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนการฝึกอบรมที่ต่อ
เนื่องกันในขบวนการลูกเสือ จึงจัดให้มีการสอบวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
โรงเรียน.....ปีการศึกษา.....ขึ้น

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้สอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการ ตามหลักสูตรในข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

2.2 เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3. เป้าหมาย

3.1 เชิงปริมาณ

ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน.....คน ผ่านการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน.....วิชา คิดเป็นร้อยละ 100

3.2 เชิงคุณภาพ

1) การสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ เป็นไปตามหลักสูตรในข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

2) ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้มีการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

4. วิธีดำเนินการ

4.1 ประชาสัมพันธ์ รับสมัครลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ที่ต้องการสอบเพื่อรับเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

4.2 ประชุมคณะกรรมการดำเนินงานของกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่พิจารณาให้ความเห็นชอบจัดให้มีการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

4.3 เสนอผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน เพื่อขออนุมัติโครงการ และ
แต่งตั้งคณะกรรมการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

4.4 ดำเนินการสอบตามตารางที่กำหนด (ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ)

4.5 เสนอเลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ/ผู้อำนวยการลูกเสือ
จังหวัด (แล้วแต่กรณี) เพื่อขออนุมัติผลการสอบและประดับเครื่องหมายวิชา
พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

4.6 ออกหนังสือรับรอง บันทึกผลการสอบในบัตรประจำตัวลูกเสือ
สามัญรุ่นใหญ่ และทะเบียนกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ พร้อมทั้งประกอบพิธี
ประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษให้แก่ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

4.7 ประเมินผล/รายงานผลโครงการ

5. งบประมาณ

งบประมาณกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน.....บาท เป็นค่าใช้จ่าย
ตามรายการ ดังนี้

ที่	รายการ	งบประมาณที่ใช้ จำแนกตามหมวดรายจ่าย			รวม	หมายเหตุ
		ค่าวัสดุ	ค่าตอบแทน	ค่าใช้จ่าย		
1	ค่าเอกสารจัดทำ ข้อสอบ					
2	วัสดุในการสอบ					
3	อื่น ๆ					
	รวม					

หมายเหตุ ถัวจ่ายทุกรายการ

6. การประเมินผล

รายการประเมิน	วิธีการวัดและประเมิน	เครื่องมือวัดและประเมิน
1. การสอบวิชาพิเศษ - ภาคทฤษฎี - ภาคปฏิบัติ	สอบถาม สังเกต สัมภาษณ์ ทดสอบ	แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ
2. ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ผ่านการสอบวิชาพิเศษ ร้อยละ 100	ตรวจผลงาน	แบบทดสอบ
3. ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่นำไป ประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน	สอบถาม สังเกต สัมภาษณ์ ตรวจผลงาน	แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์

7. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการสอบ
เครื่องหมายวิชาพิเศษตามความถนัด ความสนใจ และความต้องการ ตาม
หลักสูตรในข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติ ว่าด้วยการปกครองหลักสูตรและวิชา
พิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

7.2 ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้
ในชีวิตประจำวัน

7.3 ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้รับและมีสิทธิ์ประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษ

(ลงชื่อ).....ผู้รับผิดชอบโครงการ
(.....)

ผู้กำกับกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่โรงเรียน.....

(ลงชื่อ).....ผู้เห็นชอบโครงการ
(.....)

รองผู้อำนวยการลูกเสือ โรงเรียน.....

(ลงชื่อ).....ผู้อนุมัติโครงการ
(.....)

ผู้อำนวยการลูกเสือ โรงเรียน.....

(ตัวอย่าง ร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ)

คำสั่งโรงเรียน.....

ที่...../.....

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

ด้วยกองลูกเสือโรงเรียน.....ได้จัดให้มีโครงการ
สอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน.....วิชา ให้แก่ลูกเสือ
สามัญรุ่นใหญ่ ระหว่างวันที่.....ถึงวันที่.....เดือน.....
พ.ศ.ณ.....จังหวัด.....
เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ จึงแต่งตั้ง
คณะกรรมการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ต่อไปนี้

1. ประธานกรรมการ
2. รองประธานกรรมการ
3. กรรมการ
4. กรรมการ
5. กรรมการ
6. กรรมการ
7. กรรมการ

ฯลฯ

15. กรรมการและเลขานุการ
16. กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้ง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม
ด้วยความรับผิดชอบตามระเบียบ และข้อบังคับคณะลูกเสือแห่งชาติฯ
ให้เรียบร้อย บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

(ลงชื่อ).....

ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน

หมายเหตุ

1. ประธานกรรมการสอบต้องมีวุฒิทางลูกเสือชั้นจูเนียร์ ประเภะนั้น ๆ
2. กรรมการสอบต้องมีวุฒิทางลูกเสือชั้นความรู้เบื้องต้น ประเภะนั้น ๆ

(ตัวอย่าง)

ผลการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

โรงเรียน.....

คำชี้แจง (/) หมายถึง ผ่าน (X) หมายถึง ไม่ผ่าน

ลำดับ ที่	ชื่อ-สกุล	วิชา.....	วิชา.....	วิชา.....	วิชา.....	วิชา.....	วิชา.....	วิชา.....	หมายเหตุ

(ลงชื่อ)..... (ลงชื่อ)..... (ลงชื่อ).....
 (.....) (.....) (.....)
 กรรมการ กรรมการ ประธานกรรมการ

☐ อนุมัติผล ☐ ไม่อนุมัติ

(ลงชื่อ).....
 (.....)

เลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ/ผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัด.....
/...../.....

(ตัวอย่าง หนังสือขออนุมัติผลการสอบวิชาพิเศษ
และขออนุญาตระดับเครื่องหมาย)

ที่...../.....

โรงเรียน.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรื่อง ขออนุมัติผลการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
และระดับเครื่องหมายวิชาพิเศษ

เรียน เลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ/ผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัด.....
(แล้วแต่กรณี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย

1. โครงการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
จำนวน 1 ชุด
2. สำเนาคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือฯ
จำนวน 1 ชุด
3. ข้อสอบภาคทฤษฎี จำนวน 1 ชุด
4. ข้อสอบภาคปฏิบัติ จำนวน 1 ชุด
5. ผลการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
จำนวน 1 ชุด

ด้วยกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ โรงเรียน.....
ได้จัดทำโครงการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ จำนวน....วิชา
ดังนี้

1.
2.
3.

ฯลฯ

บัดนี้ โรงเรียน.....ได้ดำเนินการสอบเครื่องหมาย
วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเรียบร้อยแล้ว
ผลปรากฏว่า มีลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่เข้าสอบ จำนวน.....คน ดังรายละเอียด
ในบัญชีรายชื่อที่แนบมาพร้อมนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุมัติและอนุญาตให้ประดับเครื่องหมาย
วิชาพิเศษ

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

(.....)

ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน.....

ตัวอย่างหนังสืออนุมัติผล

ที่...../.....

สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ
(สำนักงานลูกเสือจังหวัด)
(แล้วแต่กรณี)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรื่อง อนุมัติผลการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และ
การประดับเครื่องหมาย

เรียน ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน.....

อ้างถึง หนังสือโรงเรียน.....ที่...../.....ลงวันที่.....

ตามหนังสือที่อ้างถึง โรงเรียนจัดส่งรายงานผลการสอบเครื่องหมาย
วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ และขออนุมัติประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษ
ให้แก่ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ผู้ที่สอบผ่าน ความแจ้งแล้วนั้น

สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ/สำนักงานลูกเสือจังหวัด (แล้วแต่กรณี)
ได้รับทราบแล้วด้วยความยินดี จึงอนุมัติผลการสอบเครื่องหมายวิชาพิเศษ
ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ตามที่เสนอ และอนุมัติให้ประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษได้
ขอให้ผู้บังคับบัญชาลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ แจ้งให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ทราบถึง
ความสำคัญของวิชาพิเศษที่ตนสอบผ่าน และเอาใจใส่ให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
ได้ใช้วิชาพิเศษนั้น ๆ ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์อยู่เสมอด้วย

อนึ่ง ในการจัดซื้อเครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่
ใครขอให้โรงเรียนติดต่อไปยังสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ เพื่อขอหนังสืออนุญาต
นำไปจัดซื้อเครื่องหมายวิชาพิเศษที่ร้านค้าขององค์การคำครูสภาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ลงชื่อ)

(.....)

ตำแหน่ง.....

(ตัวอย่างหนังสือรับรองให้แก่มูลนิธิสามัญรูงใหญ่ ที่สอบผ่าน)

หนังสือรับรอง

ที่...../.....

โรงเรียน.....

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.

ขอรับรองว่า.....

ลูกเสือสามัญรูงใหญ่ โรงเรียน.....สอบผ่านเครื่องหมาย

วิชาพิเศษลูกเสือสามัญรูงใหญ่ จำนวน.....วิชา ดังนี้

1.

2.

3.

ฯลฯ

โดยการอนุมัติผลการสอบของเลขาธิการสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ/
ผู้อำนวยการลูกเสือจังหวัด.....ที่...../..... ลงวันที่.....เดือน.....
พ.ศ. ดังสำเนาหนังสืออนุมัติผลที่แนบมาพร้อมนี้

(ลงชื่อ).....

(.....)

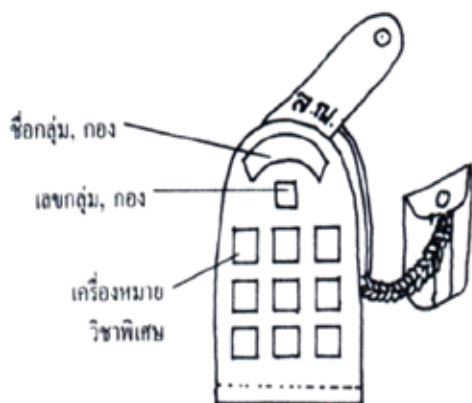
ผู้อำนวยการลูกเสือโรงเรียน.....

การประดับเครื่องหมายวิชาพิเศษ ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

เครื่องหมายวิชาพิเศษลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ ทำด้วยผ้าสีเลือดหมู รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ยาวด้านละ 4 เซนติเมตร มีกรอบและอักษร “ล.ญ.” สีเขียว ภายในกรอบมีรูปเครื่องหมายวิชาพิเศษ

การประดับ

1. ถ้าสอบได้ไม่เกิน 9 วิชา ให้ติดที่แขนเสื้อข้างขวา กึ่งกลางระหว่างไหล่กับศอก เรียงกันเป็นแถวตามแนวนอน แถวใดเกิน 3 วิชา ให้ขึ้นแถวใหม่ เว้นระยะระหว่างเครื่องหมายและระหว่างแถว 1 เซนติเมตร
2. ถ้าสอบได้เกิน 9 วิชา ให้มีสายสะพายจากบ่าซ้ายไปประจบกัน ที่ใต้เอวขวา ทำด้วยดวนหรือสักหลาดสีเหลือง กว้าง 10 เซนติเมตร ขลิบริมสีขาว ข้างละ 1 เซนติเมตร และปักเครื่องหมายวิชาพิเศษ

ทะเบียนกองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

กลุ่ม (บอกชื่อกลุ่ม) _____

กลุ่มที่ _____

กองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่ _____

ผู้กำกับกลุ่ม _____

ผู้กำกับ _____

รองผู้กำกับ _____

ฉ.ส. ๑๗

บัตรลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่

กลุ่มลูกเสือ

กลุ่มที่

กองลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ที่

ชื่อ

หมู่

หมายเหตุ

๑. การสอบเลื่อนชั้นหรือการสอบวิชาพิเศษ เมื่อกรรมการสอบเสร็จแล้ว ให้ผู้กำกับกรอกผลการสอบลงในทะเบียนของกองด้วยทุกครั้ง
๒. บัตรนี้ให้ผู้กำกับส่งไปให้ผู้ปกครองทราบด้วย

สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ

ติดรูปถ่ายหน้าตรง
ไม่สวมหมวก
ขนาด ๑ นิ้ว

ชื่อ.....
บ้านเลขที่.....ซอย.....
ถนน.....
ตำบล.....
อำเภอ.....
จังหวัด.....

ชื่อบิดา.....ชื่อมารดา.....
ชื่อผู้ปกครอง.....
วัน เดือน ปีเกิด.....
เป็นลูกเสือสำรองเมื่อ.....
เป็นลูกเสือสามัญเมื่อ.....
เป็นลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่เมื่อ.....
สอบได้ เครื่องหมายลูกเสือโลก เมื่อ.....
สอบได้ เครื่องหมายลูกเสือชั้นพิเศษ เมื่อ.....
สอบได้ เครื่องหมายลูกเสือหลวง เมื่อ.....

การสอบวิชาพิเศษ

ที่	วิชา	สอบได้เมื่อ	ลายเซ็นกรรมการ
๑	นักผจญภัย		
๒	นักดาราศาสตร์		
๓	นักฤดูนิยมวิทยา		
๔	ผู้จัดการค่ายพักแรม		
๕	ผู้พิทักษ์ป่า		
๖	นักเดินทางไกล		

ที่	วิชา	สอบได้เมื่อ	ลายเซ็นกรรมการ
๗	หัวหน้าคนครัว		
๘	นักบุกเบิก		
๙	นักสะกดรอย		
๑๐	นักธรรมชาติวิทยา		
๑๑	การสื่อสารด้วยยานพาหนะ		
๑๒	นักดับเพลิง		
๑๓	นักสัตวแพทย์		
๑๔	นักสำรวจพิชัง		
๑๕	นักโบราณคดี		
๑๖	นักสะสม		
๑๗	นักดนตรี		
๑๘	นักถ่ายภาพ		
๑๙	นักกีฬา		
๒๐	นักวิจัย		
๒๑	นักพิมพ์ดีด		
๒๒	นักแสดงการบันเทิง		
๒๓	นักยิงปืน		
๒๔	ล่ำม		
๒๕	หน้าที่พลเมือง		
๒๖	มัลกุเทศร์		
๒๗	บรรณารักษ์		
๒๘	เลขานุการ		
๒๙	พลเรือน		
๓๐	ผู้ช่วยการจราจร		
๓๑	ช่างเขียน		

คำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ ๖๖๖๐/๒๕๖๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้
วิชาพิเศษลูกเสือ

ตามที่ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ อนุมัติให้ สำนักการลูกเสือ ยุวกาชาดและ
กิจการนักเรียน ดำเนินการจัดโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือ
โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างบุคลากรภาพและพัฒนาการทางสังคมให้กับเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ
โดยใช้หลักสูตรและวิชาพิเศษลูกเสือเป็นเครื่องมือในการส่งเสริม ให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้รับการพัฒนาทักษะ
และนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานในอนาคตได้
อย่างมีความสุข นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการฯ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุตามวัตถุประสงค์
จึงแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้
วิชาพิเศษลูกเสือ ดังนี้

ที่ปรึกษา

๑. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (นายธีรพงษ์ สารแสน)
๒. นายคงศักดิ์ เจริญรักษ์ .
๓. ว่าที่ร้อยโท ณัฏฐ์ ยุยยุทธ
๔. นายทองชัย เจริญรัตน์ .

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. ผู้อำนวยการสำนักการลูกเสือ ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน	ประธานกรรมการ
๒. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านพัฒนาและส่งเสริมการจัดการลูกเสือ
ยุวกาชาดและกิจการนักเรียน	รองประธานกรรมการ
๓. ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการลูกเสือ	รองประธานกรรมการ
๔. นายอมร ชุมศรี	กรรมการ
๕. นายทิวา สิมสงวน	กรรมการ
๖. นายอารักษ์ ศุภสินธุ์	กรรมการ
๗. นายสมคิด พระสว่าง	กรรมการ
๘. นายอินดี บัณเฑาะวงม	กรรมการ
๙. นายวิชัย มั่นชา	กรรมการ
๑๐. นายวิเชียร อวยพร	กรรมการ
๑๑. นายประภาศ เพ็ญสามารถ	กรรมการ
๑๒. นายศุภณัฐ เขียวมณี	กรรมการ

/๑๓. นายชัชชัย...

๑๓. นายรัชชัย เทียนประทีป	กรรมการ
๑๔. นายไชยา วิชาญสุข	กรรมการ
๑๕. นายสมประสิทธิ์ วรทิศ	กรรมการ
๑๖. นายบวรวิทย์ เลิศไกร	กรรมการ
๑๗. นางสุภาพ แก้วบัว	กรรมการ
๑๘. นายอตุลย์รัตน์ นิ่มเจริญ	กรรมการ
๑๙. นางสาวณภัทร กุลจิตติธ	กรรมการ
๒๐. นางสาวธิดารัตน์ ไญ่ปางแก้ว	กรรมการ
๒๑. นายกฤตพัฒน์ พิชัยวุฒะ	กรรมการ
๒๒. นางสุวัฒนา ธรรมประภาส	กรรมการ
๒๓. นายสุรัตน์ สร้อยกระจำ	กรรมการ
๒๔. นางวันทนา ศรีทองคำ	กรรมการ
๒๕. นางกนกวรรณ นิ่มเจริญ	กรรมการ
๒๖. นางชุติมา กงทะรัตน์	กรรมการ
๒๗. นายเสฐียรพงษ์ แก้ววิมล	กรรมการ
๒๘. นายสมบูรณ์ วัฒนมงคลสุข	กรรมการ
๒๙. นางสุธินี ชาวอ่อน	กรรมการและเลขานุการ
๓๐. นายอัศรเดช ชาญเวช	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๑. นางสาวสุพิชญา อากาวัน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๒. นางสาวศิริฐา กรวาทิน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการดำเนินงานฯ ที่ได้รับการแต่งตั้งมีหน้าที่ ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล เนื้อหาและดำเนินการจัดทำจัดคู่มือส่งเสริมการเรียนรู้วิชาพิเศษลูกเสือ จำนวน ๓๓ วิชา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ และทางเลือกในการดำเนินการสอนวิชาพิเศษลูกเสือ แก่หน่วยงานหรือสถานศึกษา ในการขับเคลื่อนและพัฒนากิจกรรม พัฒนาผู้เรียน ด้วยกระบวนการลูกเสือ ได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอนและเป็นมาตรฐานเดียวกัน ทั่วประเทศ รวมถึงการดำเนินงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทุกประการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

สั่ง ณ วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายประเสริฐ บุญเรือง)
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำสั่งสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

ที่ ๑๓๕๗/๒๕๖๓

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดทำคู่มือวิชาพิเศษลูกเสือ (เพิ่มเติม)

ตามที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ มีคำสั่งที่ ๑๒๕๐/๒๕๖๓ ลงวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดทำคู่มือวิชาพิเศษลูกเสือ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง บุคลิกภาพและพัฒนาการทางสังคมให้กับเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ โดยใช้หลักสูตรและวิชาพิเศษ ลูกเสือเป็นเครื่องมือในการส่งเสริม ให้ลูกเสือสามัญรุ่นใหญ่ได้รับการพัฒนาทักษะและนำความรู้ที่ได้รับไป ประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งในชีวิตประจำวันและการทำงานในอนาคตได้อย่างมีความสุข นั้น

สำนักงานลูกเสือ ยุวกาชาด และกิจการนักเรียน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้การดำเนินการจัดทำคู่มือวิชาพิเศษลูกเสือ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุ ตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ จึงขออนุมัติแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานโครงการจัดทำคู่มือ วิชาพิเศษลูกเสือ (เพิ่มเติม) ดังนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นางอัญมณ ชูบุญทอ	ผู้ตรวจการลูกเสือประจำสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ
๒. นายลิขิต บันแวงาม	ผู้ตรวจการลูกเสือประจำสำนักงานลูกเสือแห่งชาติ

ให้คณะกรรมการฯ ที่ได้รับแต่งตั้ง มีหน้าที่ดำเนินงานโครงการจัดทำคู่มือกิจกรรมทางการลูกเสือ ให้สำเร็จลุล่วงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

(นายธีรพงษ์ สารแสน)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

